# Despre Sfantul Vavila si impotriva paganilor

*SERIA TEOLOGICĂ*
*NR. 12*

*PREDICI*
*DESPRE POCĂINŢĂ*
*ŞI*
*DESPRE SF. VAVILA*

*În româneşte de*
*Ştefan Bezdechi*
*Prof.Univ.*

*Sibiu, 1938*

## Despre Sfantul Vavila

**DESPRE SFÂNTUL VAVILA ŞI ÎMPOTRIVA PĂGÂNILOR**

Cartea pentru Fericitul Sfânt  Vavila
Împotriva lui Iulian  şi împotriva  păgânilor

1. Domnul nostru Iisus Hrîstos, când era aproape să pătimească şi să moară de o moarte aducătoare de viaţă, în noaptea aceia din urmă a chemat pe ucenici la o parte, şi între alte multe poveţi, le-a spus şi următoarele cuvinte : (Ioan 14, 12) „Amin, amin zic vouă: cine crede în Mine, va face şi el faptele pe cari le fac Eu, si încă mai mari decât acestea”.

Au fost mulţi alţi învăţători, cari au avut ucenici şi au făcut minuni, cum se laudă Grecii; însă nici unul dintre dânşii n’a îndrăznit vreo dată să spună sau să cugete ceva asemănător. Şi nu pot Grecii, oricât ar fi ei de sfruntaţi, să arate că ar fi avut vreo cuvântare sau o proorocie asemănătoare ; ci ei spun că la dânşii se arată stafiile celor morţi şi strigoii celor răposaţi de către făcătorii de minuni, şi se fălesc cu glasurile din mormânt auzite de către unii; însă nici unul dintre ei nu cutează să spună că vre-unul din bărbaţii cari au trăit la ei şi au fost slăviţi, sau din aceia pe cari după moarte i-au socotit ca zei, ar fi spus aşa ceva ucenicilor săi.

Şi dacă vreţi, am să vă spun pricina, de ce anume, ei care spun cu neruşinare toate celelalte şi au minţit cu sfruntare, n’au îndrăznit să născocească ceva asemănător. Nu fără temei, şi nu fără rost s’au ferit de o asemenea născocire, căci oamenii aceia ciumaţi au văzut în viclenia lor, că acela care vrea să înşele, trebue să spună lucruri ce se pot crede, şi pline de şiretenie, în aşa fel ca să nu poată fi date de gol; căci vânătorii isteţi nu întind păsărilor şi peştilor laţul gol, ci îl acopăr cu nada din toate părţile şi numai astfel izbuteşte vânătoarea; căci dacă mrejile s’ar vedea, nici peştii, nici pasările nu s’ar prinde în ele, ba nici nu s’ar apropia măcar, şi atunci şi vânătorul şi pescarul s’ar întoarce acasă cu mânile goale.

Pentrucă aşa dar şi aceia plănuiau să prindă pe oameni ca într'un laţ, n'au aruncat în marea vieţii acesteia viclenia goală, ci plăsmuind şi pregătind lucrurile cu cari să poată prinde pe cei mai săraci cu duhul, s'au ferit de a merge mai departe cu minciuna, temându-se să nu ajungă prea departe, şi fiindu-le frică să nu strice şi pe cele dintâi prin mărimea, nemăsurată a celor de-al doilea.

Căci dacă ar fi zis că unul din ai lor a făgăduit aşa ceva, cum a făgăduit Mântuitorul ucenicilor săi, s'ar fi făcut de râs şi în faţa acelora pe care-i amăgiseră, ca unii ce nu ar fi fost în stare să spună măcar minciuni ce se pot crede ; căci a prezice şi a face astfel de lucruri, întru adevăr, stă numai în puterea acelei fericite virtuţi.

Dacă demonii au putut să arate ceva închipuiri acelor pe cari vreau să-i momească, asta s'a întâmplat atunci când izvorul luminii nu era încă cunoscut gloatei. Deoarece în vremea aceea, atât din alte amăgiri, cât şi din jertfe s'a văzut că acele ce se făceau erau fapta demonilor.

Faptul că porunceau să însângereze altarele cu sânge omenesc, şi că părinţii lor chiar le porunceau să pregătească astfel de jertfe, nu e de ajuns ca să întreacă orice hotar al sminteliii? Acei cari nu se satură niciodată de nenorocirile noastre şi nu pun nici un sfârşit sau capăt războiului vestit nouă, ci duşi mereu de o turbare fără moarte, ca şi cum nu le-ar fi deajuns, ca să-şi răsvrătească sufletul, că jertfesc pe micuţi şi pe femei în locul boilor şi al oilor la altarele lor, au născocit acuma o nouă nelegiuire ucigaşă de oameni, au iscodit un chip de nenorocire nou şi ne mai pomenit.

Căci pe aceia, cari se cuvenea să plângă măcelul celor ucişi, i-au înduplecat să se înfăţişeze de bunăvoie spre a se supune acelui măcel nenorocit; şi, ca să nu fie călcate numai legile orânduite de oameni, au prăpădit din temelii şi legile firii, înnebunindu-o pe ea împotriva ei înşişi, şi pornind împotriva vieţii omeneşti cel mai nelegiuit din toate omorurile.

Căci atunci nimeni nu se temea aşa de mult de duşmanii lui, cum se temea de părinţi; şi pe aceia în care trebue mai ales să ai încredere, îi bănuiau şi îi urau mai tare. Decât, demonii nelegiuiţi, prin care Dumnezeu îi adusese pe aceia la privirea (contemplarea) acestei lumi, tocmai prin aceiaşi căutau să-i facă să piardă acest dar, făcând pricinuitori ai morţii din aceia cari dăduseră viaţa, voind să arate că ei nu s'au ales cu nici un câştig de pe urma bunătăţii lui Dumnezeu, ca unii ce n'aveau nevoe de alţi ucigaşi decât de părinţii lor.

Aceste lucruri, chiar dacă după ele s'ar fi întâmplat o mare minune, (nu vreau să spun atunci când s'ar fi arătat un lucru de nimic, fără nici o însemnătate, şi plin de înşelăciune multă; ci chiar dacă s'ar fi întâmplat ceva însemnat) aceste lucruri, zic, sunt de ajuns, cel puţin pentru ceice nu-s nebuni, ca să dovedească cine erau ceice făceau asemenea lucruri, cât de blestemaţi şi nelegiuiţi, ei, cari nu lăsau nimic neurzit ca să ne ducă la pieire pe noi şi starea noastră.

2. Dar Domnul nostru Iisus Hristos nu ne-a poruncit aşa ceva: ci pentru minunile Sale fiind mărit, şi pentru poveţile Sale nu mai puţin decât pentru minuni, cu drept cuvânt I se închină toţi şi e socotit ca Dumnezeu.

Căci a pus capăt acestei, nelegiuiri prin venirea Sa, şi, ceia ce-i mai minunat, ne-a slobozit de acea sălbatică şi năpraznică stăpânire, nu numai pe noi care I ne închinăm, ci chiar şi pe aceia cari Îl hulesc pe dânsul, fiindcă după aceia nici unul dintre păgâni nu a mai fost silit să aducă astfel de jertfe idolilor săi.

Atât de mare e dragostea pe care o arată neamului nostru, iar Dumnezeu a făcut duşmanilor Săi mai multe binefaceri decât relele pe care demonii le fac prietenilor lor.

Intr'adevăr demonii silesc pe aceia cari îi cinstesc şi li se închină, să-şi jertfească propriii lor fii, ci Hristos a cruțat pe duşmanii Săi de aceste porunci, şi a hărăzit scutirea de slujba cea sălbatică şi pacea aceasta minunată, nu numai alor săi, ci chiar şi străinilor, arătând că aceia (demonii) sunt tiranii şi stricătorii neamului nostru, deoarece se poartă şi cu ai lor ca şi cu nişte străini; şi erau într'adevăr străini.

Ci El (Hristos) era cu adevărat Împăratul, Făcătorul şi Mântuitorul întregului neam omenesc şi de aceea a cruțat şi pe străini (pe păgâni) ca şi cum ar fi fost ai Lui.

Căci întreaga făptură omenească era lucrarea Sa, după cum zice ucenicul său (Ioan 1, 11): „A venit întru ale Sale şi ai Lui nu L-au primit”.

Dar nu e acuma timpul ca să povestesc îndurarea Lui față de noi, şi chiar dacă cineva ar vorbi despre ea în toate necazurile, chiar de ar avea atâta putere câtă e firesc să aibă puterile netrupeşti, tot n'ar putea să vorbească de ea cum se cuvine. Şi cât de bun e, o ştie numai El, deoarece numai El este bun.

Ci uite ce cuvinte spune El ucenicilor Săi: „Amin, amin zic vouă: cel ce crede în Mine va face şi el faptele Mele, şi încă mai mari decât acestea”.

Şi nu le-ar fi hărăzit atâta putere, dacă nu ar fi fost înzestrat cu o nesfârşită bunătate.

Iar dacă ne întreabă cineva cuprins de îndoială, unde s'a înfăptuit această proorocie, să ia cartea ce se numeşte Faptele Apostolilor, care nu cuprinde faptele tuturor, ci numai faptele unuia sau a doi, şi va vedea pe bolnavi culcați în paturile lor iar umbrele fericiților acelora apostoli dându-le înapoi sănătatea doar prin atingere şi pe mulți năvârlioşi scăpați de demonul ce îi frământă, numai atingându-se de veşmintele lui Pavel.

Iar dacă cineva spune că acestea sunt înşelătorii şi plăsmuiri ciudate şi nevrednice de crezare, apoi chiar aceea ce se vede acum e de ajuns să închidă gura hulitoare şi s'o ruşineze, şi să înfrâneze limba cea neînfrânată.

Căci nu e în lumea aceasta nici un ținut, nici un , neam, nici un oraş unde să nu se cânte aceste minuni, care, dacă ar fi născociri, nu ar fi atât de preamărite.

Şi dovadă despre acest lucru puteți să dați voi înşivă căci nu avem nevoe să luăm încredințarea din altă parte, când ne-o dați chiar voi duşmanii noştri.

De ce, rogu-vă, pe acel Zoroastru şi Zamolxe, mulţi nu-i cunosc nici măcar după nume, ba încă foarte puţini îi cunosc ? Nu fiindcă erau plăsmuiri toate cele ce se spuneau despre ei ? Deşi atât ei, cât şi cei ce au născocit ale lor, se zice că au fost oameni meşteri: cei dintâi ca să plănuească şi să pue în lucrare scamatoria, iar ceilalţi ca să umbrească minciuna prin cuvinte ademenitoare.

Dar de surda se fac toate acestea; şi cu drept cuvânt, dacă se află că însăşi temelia e putredă şi mincinoasă, precum, dimpotrivă, când ea e trainică şi adevărată, zadarnice sunt toate uneltirile duşmanilor ca s'o dărâme, căci puterea adevărului n'are nevoe de nici un ajutor ; şi chiar dacă nenumăraţi ar fi acei ce încearcă s'o stârpească, ea (legea, credinţa) nu numai că nu se prăpădeşte, ci se face şi mai strălucitoare şi măreaţă chiar prin munca celor ce o lovesc, şi îşi râde de aceia cari în zadar se chinuesc şi se smintesc.

Credinţele noastre despre cari voi spuneţi că sunt plăsmuiri, s'au ostenit să le desfiinţeze şi tiranii, şi regii şi sofiştii neîntrecuţi la vorbe; aşişderea şi filosofi şi scamatori şi magi şi demoni; „Şi limba lor s'a tocit împotriva acestora" potrivit cuvântării prooroceşti (Psalm 63) şi (tot acolo) „Loviturile lor s'au schimbat în săgeţi de prunci".

Regii, din uneltirile pregătite împotriva noastră, au câştigat numai atât cât le era de ajuns ca să se aleagă în faţa tuturor cu renumele de sălbăticie ; căci din pricina mâniei împotriva mucenicilor, sălbăticindu-se împotriva firei obşteşti, n'au băgat de seamă că s'au băgat în nespus de multe ruşini, iar filosofi şi dascăli pătrunzători, cari în faţa multora treceau drept oameni vrednici de cinste, iar alţii mari vorbitori, după lupta pornită împotriva noastră s'au făcut de ocară, părând că întru nimic nu se deosebesc de copiii ce aiurează.

Şi dintre atâtea noroade şi neamuri n'au putut să ademenească spre părerea lor nici pe un înţelept, nici pe un nerod, nici o femee, nici un bărbat, nici un micuţ; iar scrierile lor sunt într'atât de caraghioase, că unele din cărţile lor au pierit demult, iar altele s'au irosit de îndată ce s'au arătat.

Şi dacă rămâne ceva din ele, se păstrează la creştini, atât de departe suntem ca să bănuim că de pe urma uneltirilor lor trebue să ne temem de vreo pagubă; atât de mult râdem de iscusitele lor urziri împotriva noastră.

Dacă trupurile noastre ar fi de diamant, nesupuse stricăciunii, nu ne-am teme să strângem în mâna noastră şerpi, scorpioni şi foc, ci am şi arăta (altora să vadă); tot astfel nici când Hristos ne-a pregătit astfel de suflete şi astfel de credinţă, nu ne temem, căci avem la noi veninurile duşmanilor. Căci dacă ni s'a poruncit să călcăm peste şerpi, scorpioni şi peste orice tiranie, cu atât mai vârtos peste viermi şi cărăbuşi; atât de mare e depărtarea între vătămarea dela ei, şi uneltirile diavolului viclean.

3. Ci ale noastre sunt astfel, pe când împotriva alor voastre n'a purtat nimeni nici odată război; căci nici nu le e îngăduit creştinilor să răpună rătăcirea prin silă şi samavolnicie, ci mântuirea oamenilor trebue dobândită prin înduplecare, prin cuvânt şi prin blândeţe.

De aceea nici un împărat creştin n'a dat împotriva voastră astfel de hotărîri cum au născocit împotriva noastră acei ce se închinau la demoni.

Şi totuşi rătăcirea aceea a păgânilor, cu toate că a avut parte de atâta linişte şi n'a fost turburată niciodată de nimeni, s'a stins prin sine şi în sine însăşi s'a năruit, tocmai ca trupurile, care, fiind cuprinse de o îndelungă putrezire, (lingoare), fără să le vateme nimeni, se prăpădesc dela sineşi şi pier destrămându-se încetul cu încetul.

Astfel că, deşi n'a pierit cu totul de pe pământ acel râs satanic, totuşi cele ce s'au întâmplat sunt destulă dovadă ca să întărească credinţa despre ce va fi.

Căci dacă într'un timp aşa de scurt cea mai mare parte (din rătăcirile voastre) a pierit, despre cealaltă nimeni nu se va mai îndoi.

Şi dacă după luarea oraşului, după dărâmarea zidurilor, după arderea caselor de sfat, a teatrelor, a locurilor de plimbare, şi după uciderea tuturor celor ce erau în floarea vârstei, cineva vede nişte portice pe jumătate arse, câteva părţi dela unele case mai stând în picioare, câteva babe împreună cu copii mici, nu o să se teamă că biruitorul, care a isprăvit partea mai grea a lucrului, n'o să fie în stare să isprăvească şi ce a mai rămas.

Dar nu tot astfel stau lucrurile pescarilor (creştinilor), ci înfloresc din zi în zi mai mult, nefiind aduse până la vremea de azi, prin întinderi mari şi largi, şi prin linişte, ci prin strâmtorări, războae şi lupte.

Căci păgânătatea a fost răpusă de puterea lui Hristos, după ce se întinsese în toate părţile şi cuprinsese sufletele tuturor, adică atunci când era în culmea puterii şi măririi ei; ci propovăduirea noastră n'a început a avea duşmani, atunci când se întărise şi răspândise pretutindeni, ci era silită să stea în linie de bătae împotriva întregii lumi, mai înainte de a se întări şi de a prinde rădăcini în sufletul ascultătorilor, chiar la începuturile ei, „împotriva puterilor şi cârmuirilor şi a stăpânilor întanerecului acestui veac, împotriva duhovniceştilor puteri ale răutăţii" (Efes. 6, 12); când scânteia credinţii nu era încă bine aprinsă, atunci se revărsau asupra ei de pretutindeni râuri şi genuni.

Ştiţi că nu e tot una să smulgi un copac care are rădăcini de mii de ani, cu a smulge unul ce a fost răsădit de curând.

Ci aşa fiind lucrurile, marea de duşmani, cum am spus, s'a revărsat asupra micei scântei de evlavie, care nu numai că nu s'a stins, dar făcându-se mai mare şi mai strălucitoare, a cuprins repede toate, pustiind şi mistuind repede lucrurile duşmane, iar pe al său ridicându-l şi suindu-l la o înălţime nespusă, măcar că o chiverniseau nişte oameni de rând, necunoscuţi.

Şi pricina nu erau cuvintele sau minunile acestor pescari, ci puterea lui Hristos care lucra în dânşii.

Dintre acei ce făceau astfel de fapte, unul era Pavel, lucrător de corturi; celalt, Petru, pescar.

Şi unor oameni aşa de umili şi de rând nu le-ar fi venit niciodată în minte să plăsmuiască aşa ceva, afară dacă nu vrea cineva să spună că ei şi-au pierdut minţile şi au fost nebuni. Şi că nu au fost nebuni se vede din cele ce au îndreptat, prin cuvântul lor, cât şi din aceia cari şi acum ascultă de ei.

Drept aceea ei niciodată n'ar fi umblat cu astfel de minciuni, şi nici nu s'ar fi fălit cu ele. Căci, precum spuneam la început, cine vrea să înşele, minte într'adevăr, dar nu minte astfel ca să poată fi prins de toţi.

Dacă după ce lucrurile s'au întâmplat şi atât de mulţi au fost martori la împlinirea lor, atât dintre acei cari au crezut în acele timpuri, cât şi dintre aceia cari mai târziu au vestit acestea pretutindeni, şi nu numai la noi, ci şi la barbari şi chiar la aceia cari sunt mai sălbatici decât barbarii, şi totuşi mai rămân câţiva, cari după atâtea dovezi, şi după mărturia, ca să zic aşa, a întregului pământ, nu cred în cele întâmplate, şi o fac fără nici o cercetare, fără nici o probă; atunci cine ar fi primit în sufletul său această credinţă dela început, fără să fi privit cum stau lucrurile, şi nefiind întărit cu nici o mărturie vrednică de încredere ?

Ce i-ar fi făcut pe ei ca să plăsmuiască şi să născocească aşa ceva? Căci nu se bizuiau nici pe talentul de a vorbi (căci cum s'ar fi putut bizui când unul dintre ei nici nu ştia citi), nici pe avuţiile lor, căci abia aveau cu ce trăi de azi pe mâne prin munca mâinilor lor şi abea aveau ce mânca; şi nici nu se puteau făli cu strălucirea neamului lor; pe tatăl unuia nici nu-l cunoaştem, aşa era de neştiut şi necunoscut; tatăl lui Petru e în adevăr cunoscut, dar numai cu atât îl întrece pe celalt, că Scriptura pomeneşte numai de numele tatălui său; şi aceasta din pricina fiului.

Dacă vrea cineva să cerceteze ţinutul şi neamul, va afla că unul e cilician iar celalt e cetăţeanul unui oraş neînsemnat; şi nu al unui oraş ci al unui biet cătun, căci bărbatul acela era de fel din Bethsaida, un sat din Galileea, astfel numit.

Şi dacă aude cineva de meşteşugurile lor, va vedea că nu-s nici însemnate, nici prea vrednice de cinste, căci într'adevăr meseria făcătorului de corturi, e mai bine văzută decât a pescarului, însă şi ea e mai prejos decât celelalte meserii. De unde, rogu-vă, ar fi îndrăznit să născocească aşa ceva ? Încurajaţi de ce nădejde ? Bizuindu-se pe ce ? Oare pe trestia undiţii ? Sau pe briceag şi pe burghiu ? O voi, ce daţi dovadă de atâta sminteală, porniţi-o de aci, şi mergeţi de vă spânzuraţi sau asvârliţi-vă în prăpastie.

4. Să presupunem, dacă vreţi, că un lucru ce nu se poate face, se poate face într'adevăr, şi că cel care a ieşit din baltă, spune: „Umbra trupului meu a înviat pe morţi", şi că acela, care a ieşit din magherniţa lui de corturi de piele, se laudă tot astfel cu veşmintele sale; cine dintre ascultători era aşa de smintit ca să creadă doar pe cuvânt, când era vorba de lucruri aşa de însemnate?

De ce în vremea aceea, nici un alt meseriaş n'a spus aşa ceva despre sine, sau altul despre el ? Şi dacă ale noastre ar fi născociri, era de crezut că aceia cari au venit în urmă mai cu uşurinţă ar fi putut născoci astfel de minciuni. Căci aceia dintâi, neputându-se sluji de pilda altora care ar fi fost înaintea lor, nu puteau avea încredere cu privire la izbutirea lucrului; dar aceştia din urmă, văzându-i pe cei dintâi, ar fi cutezat mâi uşor o asemenea plăsmuire, deoarece

pilda celor dinainte dădea încredere urmaşilor, că nimeni pe lume n'are minte, ci toți sunt smintiți şi nebuni, aşa că oricui îi e îngăduit să spue despre sine ce o vrea şi să facă şi pe alții să creadă.

Nimicuri, fireşte, şi vrednice de râs sunt aceste cuvinte izvorîte din sminteala păgânească. Căci precum dacă cineva s'ar năpusti împotriva cerului cu săgeți, ca şi cum ar vrea să-l sfâşie cu armele, sau ar vrea să sece oceanul, golindu-l cu mâinile, n'ar fi nimeni dintre oamenii de duh să nu-şi râdă de el, şi nici un om aşezat care să nu-l plângă cu hohote, tot astfel se cade să râdem de păgâni şi să-i plângem când vorbesc împotriva noastră, căci ei încearcă un lucru şi mai greu decât cel care nădăjdueşte să străpungă cerul sau să sleiască genunea. Şi nici lumina, câtă vreme va fi lumină, nu se va întuneca, nici adevărul lucrurilor noastre nu va fi făcut de ruşine, căci nu e nimic mai puternic decât adevărul.

Şi că acele întâmplări vechi, de care am auzit din spuse, nu sunt mai puțin de crezut decât lucrurile de față pe cari le vedem acum, poate mărturisi oricine nu-i nebun sau smintit; dar ca să povestim biruința în prisosul ei, să vă spun un lucru minunat, întâmplat în zilele noastre.

Decât, să nu vă turburați, dacă, făgăduind să vă istorisesc o minune făcută în vremea noastră, voi începe povestirea cu o întâmplare veche; căci nu mă voi opri numai la acestea, nici nu vă voi spune lucruri vechi după un temei nou; căci amândouă se împletesc laolaltă, şi nu putem să despărțim şirul lor; ci vă veți da seama îndeajuns, dacă veți asculta povestea însăşi.

5. Era un împărat în vremea străbunilor noştri. Cum a fost în alte privințe, nu vă pot spune; dar după ce veți auzi nelegiuirea pe care a îndrăznit s'o facă, veți afla cât de hain era în apucăturile lui.

Ce nelegiuire fu aceea? Un neam care se găsea în război cu dânsul, găsise cu cale că e bine să înceteze războiul şi să pună capăt măcelurilor dintr'o parte şi alta, să liniştească lucrurile, să potolească primejdiile şi teama, să se ție în hotarele sale şi să nu poftească altele mai întinse decât acelea; căci e mai bine, îşi ziceau ei, să te bucuri fără frică de puținul ce-l ai, decât să te lăcomeşti după mai mult, ducându-ți viața necurmat în spaimă şi tremur, făcând rău altora şi pățind dela ei la fel.

Şi hotărînd ei aşa, se lăsară de război, şi începură să trăiască o viață paşnică, pregătindu-se totodată să aşeze pace prin o învoială trainică, în condițiuni temeinice. Şi făcând ei legământ, după ce jurară de o parte şi de alta, înduplecară pe regele lor să dea pe fiul său ca zălog puternic de pace, acelora cari mai înainte le fuseseră duşmani, arătându-şi în felul acesta încrederea lor, şi dând în acelaş timp dovadă că au încheiat cu ei pacea fără gânduri ascunse, înduplecat de aceste vorbe, regele dădu pe fiul sau, după credința lui, unor prieteni şi tovarăşi; însă, de fapt, după cum a arătat sfârşitul întâmplării, fiarei celei mai crunte dintre toate.

Căci după ce a primit pe băiat potrivit rânduielii legământului şi prieteniei, deodată a călcat totul în picioare şi a nesocotit jurăminte, legământuri, ruşinea de oameni, evlavie față de Dumnezeu, mila de tinerețea băiatului; nici tinerețea acestuia n'a muiat inima fiarei, şi nici răzbunarea care de obicei vine după astfel de fărădelegi n'a speriat pe omul fără inimă; şi nici nu i-au venit în minte vorbele tatălui care-i lasă copilul ca pe o comoară, spunându-i, când îl

încredința pe mâna lui, şi rugându-l, să aibă mare grijă de el, că îl lasă pe el tată ca şi cum el ar fi făcut pe băiat, rugându-l fierbinte ca astfel să-l crească şi să-l învețe ca pe un fiu al lui, făcându-l vrednic de vița strămoşilor săi; vorbind astfel, el a pus mâna băiatului în mâna ucigaşului şi apoi a plecat scăldat de lacrămi.

Dar inima acelui nelegiuit nu fu mişcată de nici unul din aceste lucruri, ci scuturându-se de toate făptueşte o fărădelege mai cruntă ca oricare alta.

Căci un asemenea omor e mai cumplit decât uciderea propriului fiu; vă iau mărturie pe voi, pe care nu v'ar fi durut aşa de tare (dacă e vorba să măsor după simțirea mea) dacă ați fi auzit că el şi-ar fi ucis feciorul; căci atunci împreună cu legea obştească ar fi fost călcată şi legea firească ; aici însă s'au adunat la un loc mai multe pricini, cari prin mulțimea lor sunt mai tari şi decât nevoia.

De câte ori mă gândesc că băețaşul, care nu făcuse nici un rău, dat fiind de tatăl său, luat din patul străbunilor săi, schimbând desfătarea din casa lui, cinstea, slava, pe o creştere în străini, pentru ca acel nelegiuit să aibă încredere în legământ, după aceia a fost răpus de acela, lipsit de strălucirea casei părinteşti de hatârul acestui ucigaş, în cele din urmă omorât de acela; sunt frământat de simțiri protivnice, cu sufletul lâncezind şi aprins în acelaş timp, pe deoparte din pricina mâniei, pe de alta din pricina întristării.

Căci când cuget la acela, închipuindu-mi-l înarmat, învârtind sabia, luând pe băiat de gât, şi vârând în el sabia cu aceiaşi mână dreaptă cu care primise comoara, mă sfâşiu şi mă înnec de suparare; şi iarăşi când văd pe băiat înspăimântat, tremurând, scoțând strigăte sfâşietoare, chemând pe tatăl său şi spunând că el a fost pricina tuturor acestora, şi dojenind de omor nu pe acela care îi vâra sabia în gâtlej, ci pe tatăl său, neputând nici să fugă, nici să se apere, ci învinovățind zadarnic pe părintele său, apoi primind lovitura, sbătându-se, izbind podeaua cu picioarele, şi mânjind pământul cu şiroaie de sânge, mi-se rupe inima, gândul mi-se întunecă şi un nor de tristețe îmi împâenjeneşte ochii.

Dar fiara aceia n'a simțit nimic din toate acestea; ci ea se pregătea pentru acest măcel ca şi cum ar fi fost vorba să înjunghie un miel de jertfă. Ci băiatul, după ce primise lovitura, zăcea mort, pe când ucigaşul stăruia în nelegiuirea lui, căutând prin fapta lui din urmă să întunece pe cea dintâiu.

Işi închipue poate cineva, că am să vorbesc de îngropăciune şi că voi spune cum că ucigaşul n'a îngăduit mortului nici măcar un petec de pământ; nu, vă voi spune ceva mai cumplit.

După ce îşi pângărise mânile blestemate cu acest sânge (nevinovat) şi dăduse oarecum priveliştea unei noi tragedii, sfruntatul acela mai -nemilos ca piatra, ca şi cum nu s'ar fi făcut cu nimic vinovat, a mers la biserica Domnului.

Poate se minunează unii întrebându-se, de ce n'a căzut lovitură din cer să lovească pe cel ce a cutezat astfel de fapte, sau dece nu l'a trăznit Dumnezeu, ca mai înainte de a intra în biserică să-i ardă cu trăznet chipul lui neruşinat.

Ci eu, dacă cumva le vine aşa ceva în minte, îi laud şi admir osârdia lor; decât eu cred că n'au nevoe deloc, aici de laude, nici de admirația mea. Căci ei sunt cuprinşi de o dreaptă supărare, atât pentru băiatul ucis pe nedrept, cât şi pentru legile lui Dumnezeu călcate cu atâta nesocotință, dar fiind cuprinşi de mânie, ei n'au fost atât de pătrunzători, cât trebuia; fiindcă în cer e o lege cu mult mai presus decât această dreptate.

Ce lege anume?

Ca păcătoşii, să nu fie pedepsiți numai decât, ci să se dea celui ce a păcătuit, vreme şi răgaz ca să poată să se scuture de păcat, şi prin pocăință să se facă deopotrivă cu ceice nu s'au făcut vinovați de nici o faptă rea ; ceeace s'a arătat şi față de nelegiuitul acela, dar el întru nimic n'a folosit, ci a rămas neîndreptat.

Insă Dumnezeu în bunătatea Lui, prevăzând şi aceasta, nici atunci nu l'a nesocotit şi nici n'a încetat de a face celece se cuveneau; ci l'a şi cercetat pe acela când era bolnav, şi i-a ajutat să-şi capete iar sănătatea. Dar acela n'a vrut să primească leacul; ba încă a lovit pe lecuitorul trimes la el pentru aceasta. Iar leacul şi felul leacului era astfel:

6. In timpul când se petrecea acea faptă cumplită şi vrednică de milă, trăia un mare şi minunat om, dacă ne e îngăduit să numim om pe acela care păstorea turma aceasta. Numele lui era Vavila.

Acest Vavila, căruia i se încredințase prin harul Duhului această biserică a lui Hristos, n'aş putea spune că întrecea pe Elie şi pe Ioan, urmaşul lui, ca să nu spun o vorbă grea, dar atât s'a apropiat de ei, că întru nimic nu era mai prejos decât acei bărbați vrednici.

Căci el, nu pe tetrarhul a câtorva oraşe, nici pe regele unui singur neam, ci pe acela care stăpânea cea mai mare parte a lumii, pe acel însetat de sânge, care cârmuia foarte multe noroade, multe cetăți, şi o nespus de mare oaste, pe cel temut de către toți şi toate, din pricina mărimii împărăției sale şi a cruzimii apucăturilor lui, ca pe un rob de rând şi de nimica, l'a alungat din biserică cu aceiaşi tărie şi linişte, cu care un păstor îndepărtează din turmă o oaie bolnavă de râie, împiedîcându-o ca să molipsească şi pe celelalte cu boala ei.

Şi a făcut aceasta întărind cuvântul lui Dumnezeu, că adecă rob e numai acela care săvârşeşte păcatul, măcar de ar purta pe cap o mie de coroane, chiar de ar porunci întregului neam omenesc; şi că acel care nu s'a făcut vinovat de nici un păcat, chiar de ar face parte dintre supuşi, trebue socotit mai presus decât toți regii. Drept aceea îndată supusul a poruncit cârmuitorului şi a făcut judecată asupra celui ce domnea peste toți, şi a dat împotriva lui hotărâre osânditoare.

Ci tu, auzind acestea, să nu treci lesne peste spusele mele. Căci chiar povestea în sine, că un supus a izgonit din tinda bisericii pe împărat, e de ajuns să înalte şi să uimească sufletele ascultătorilor.

Iar dacă vrei să afli de-a fir a păr toată minunea, nu lua aminte la vorbe numai, ci zugrăveşte-ti în minte lăncierii, scutaşii, căpitanii, dregătorii, toți acei ce stau pe la curtea împărătească, pe acei

ce stau în fruntea cetăților, închipue-ti fala celor din fruntea alaiului, din urma alaiului, a celor ce îndepărtează mulțimea, şi toată cealaltă slujitorime; iar în mijloc pe însuşi împăratul, mergând cu mare mândrie, şi părând şi mai fălos, prin veşmintele lui, prin porfira de pe el, prin nestimatele împrăştiate peste tot pe mâna dreaptă, la încheetura mantiei, şi cele cari străluciau pe diadema de pe capul lui.

Şi nu-ți opri aici închipuirea, ci cuprinde în ea şi pe Vavila, robul lui Dumnezeu, pe fericitul Vavila, veşmântul lui smerit, îmbrăcămintea lui de rând, sufletul lui pocăit, firea lui departe de orice îndrăzneală; şi după ce ti-ai zugrăvit pe amândoi astfel şi i-ai pus alături pe unul de celălalt, atunci vei pricepe acel lucru minunat, ba încă nici atunci nu vei pricepe pe deaîntregul, căci despre acea vorbă nesfiită a lui nu-ti poate da o idee nici cuvântarea, nici înfățişarea, ci numai experiența şi obiceiul, iar sufletul lui neclintit nu-l poate cunoaşte decât acela care poate să se ridice până la aceeaşi culme a curajului ca şi el.

Căci cum s'a apropiat acel bătrân?

Cum şi-a făcut loc printre păzitori?

Cum a deschis gura ?

Cum a vorbit ?

Cum l-a mustrat ?

Cum a pus mâna în pieptul aceluia care se umfla de mânie şi încă fierbea de omor?

Cum a împins îndărăt pe ucigaş?

Nici una din faptele aceluia nu l-a speriat şi nu l-a făcut să se lase de gândul lui.

O suflet neînfricat, şi cuget măreț!

O minte cerească şi îngerească tărie!

Acel om vrednic a săvârşit totul cu un astfel de curaj ca şi cum ar fi văzut tot alaiul acela zugrăvit pe un perete.

Decât, el era crescut în acele dumnezeeşti învățături, că adică treburile acestei lumi nu sunt decât nălucă şi vis, şi încă mai deşarte decât acestea.

De aceea nu l-a înspăimântat nimic din toate acestea, ba mai degrabă i-au dat curaj; căci priveliştea acestor lucruri îi ducea mintea lui la Împăratul cel de sus care stă pe Heruvimi şi priveşte genunile, la tronul slăvit din înălțimi; la oastea cerească, la miriadele de îngeri, la miile de arhangheli, la acel cumplit scaun de judecată, la acel județ fără mită, la râul de foc, la Însuşi Judecătorul.

Din pricina aceasta mulându-se cu totul de pe pământ în cer, ca şi cum ar fi stat lângă acel Judecător şi l-ar fi auzit poruncindu-i să alunge din staulul sfânt pe acel blestemat şi nelegiuit, l-a şi alungat şi l-a despărțit de celelalte oi, necătând câtuşi de puțin spre acelea ce păreau cumplite lucruri, ci a venit în ajutor legilor “dumnezeeşti, călcate, cu multă bărbăție şi foarte mult curaj alungându-l pe acela.

Şi cât curaj trebue să fi arătat el față de ceilalți ?

Căci el, care cu atâta îndârjire s’a pornit împotriva cârmuitorului, de care din ceilalți era să se teamă ?

Eu bănuesc, mai bine zis cred, că acel bărbat n’a făcut niciodată nimic nici din ură, nici din pătimire, ci a stat bărbăteşte şi curagios împotriva temerii, şi împotriva linguşirii mai tari decât teama, şi împotriva altor apucături asemănătoare — cum sunt multe la oameni — neclintindu-se nici cu un fir de păr de pe drumul dreptei judecăți.

Căci dacă haina omului, râsul dinților, călcătura piciorului ne arată felul lui, cu atât mai mult celelalte fapte mărețe ale lui ne pot arăta vrednicia lui în viața lui cea de toate zilele; şi el nu trebue slăvit numai pentru vorba lui nesfiită, ci că a mers cu curajul lui până la hotarul dincolo de care nu se mai poate trece.

7. Astfel este înțelepciunea lui Dumnezeu, care nu îngădue dreptului să lupte nici prea mult nici prea puțin, ci păstrează peste tot măsura. Ci îi era îngăduit, dacă vrea, să meargă mai departe.

Căci aceluia care îşi luase gândul dela viață (altfel nu s’ar fi apropiat de împărat, dacă nu s’ar fi împlătoşat cu astfel de gânduri, ca să facă toate cu putere) îi era îngăduit să spele cu ocări pe împărat, să-i smulgă diadema de pe cap, să-l lovească în față, când i-a pus mâna în piept.

Dar n’a făcut aşa, căci îi era sufletul dres cu sare duhovnicească, ci a făcut cu rânduială dreaptă a judecății, şi cu sănătos rost, nu ca înțelepții păgânilor, cari niciodată nu-şi arată curajul lor în chip cumpătat, ci în tot locul, ca să zic aşa, sau mai mult sau mai puțin decât se cade, aşa că nicăieri nu pot face pe alții să creadă în bărbăția lor, ci peste tot fac să se creadă că sunt călăuziți de patimi nesocotite ; atunci, când nu izbutesc, trec în fața tuturor, ca oameni fricoşi, iar când trec măsura, de oameni îngâmfați, umblând după deşartă slavă.

Nu tot astfel fericitul acela; căci el nu făcea la întâmplare tot ce-i venea în minte, ci el, numai dupăce cerceta cu luare aminte totul, şi după ce-şi potrivea gândurile cu legile dumnezeeşti, le ducea la lucru.

De aceea nici n’a făcut tăetura la suprafață numai, ca să nu rămână partea cea mai mare a boalei; nici mai adâncă decât se cuvenea, ca să nu strice sănătatea prin o rană prea mare, ci, după ce a potrivit rana cu boala, s’a slujit de cel mai bun leac.

Iată dece am spus fără sfială că acela era curat de mânie, de frică, de îngâmfare, de dorința slavei deşarte, de ură, de teamă şi de linguşire.

Şi dacă ar fi nevoe să spun ceva neaşteptat, nu mă mir atâta că fericitul acela a îndrăznit să înfrâneze nebunia cârmuitorului, cât că a priceput întrucât trebuia să facă aceasta, şi că nici cu vorba nici cu fapta n'a mers prea departe.

Şi cumcă acest lucru e mai vrednic de mirare decât acela, (dovada e) că poţi găsi mulţi, cari după ce au făcut acel lucru, nu au putut să-l săvârşească şi pe acesta.

Căci deseori oricine poate vorbi fără sfială; însă a face acest lucru la timp nemerit, în chipul, cu cumpătarea şi, chibzuinţă cuvenită, e fapta unui suflet mare şi vrednic de admiraţie.

Căci când pe fericitul David, Semei cu un mare curaj l-a acoperit de ocară, numindu-l om sângeros, eu n'aş spune că aceasta e curaj sau vorbă nesfiită, ci mai degrabă necumpătare a limbii şi cutezanţă a sufletului, ori obrăznicie sau îngâmfare, într'un cuvânt orice mai degrabă decât curaj.

După părerea mea, se cade ca acela care vrea să înfrunte pe altul să se ferească din răsputeri de îngâmfare şi nechibzuinţă, şi să-şi arate puterea lui, numai în felul cuvintelor şi al lucrurilor.

Doctorii, când sunt nevoiţi să tae mădularele putrede, sau să oprească boala celor înfrigurate, nu se apucă de lecuit plini de mânie; ci atunci mai mult ca oricând se cuvine să-şi ţină cugetul în starea potrivită, pentru ca turburarea sufletului să nu vateme meşteşugului lor.

Şi dacă cel care vrea să vindece trupul, are nevoe de atâta linişte sufletească, ce vom hotărî că trebue să facă, — rogu-vă — doctorul de suflete, şi câtă, filosofie îi vom cere lui ?

Fireşte, cu mult mai mare; atâta câtă a arătat acel mucenic. Căci punându-ne oarecum nouă oarecari hotărîri şi reguli, ca de aci să împrumutăm felul de a lucra în celelalte cu oarecare măsură, a îndepărtat pe nenorocitul acela din incinta sfântă.

Şi se pare că atunci s'a făcut doar un singur lucru bun ; dar dacă cineva îl cercetează, şi desfăsurându-l din toate părţile îl priveşte cu luare aminte, va afla în el şi un al doilea, şi un al treilea, şi încă o frumoasă comoară de folos.

Căci cel alungat atunci era unul singur, iar cei care au câştigat printr'ânsul erau mulţi; căci toţi necredincioşii din împărăţia lui, care cuprindea cea mai mare parte a pământului, s'au uimit şi s'au mirat, când au aflat cât curaj dăduse Hristos slugilor sale, au râs de josnicia lor de robi linguşitori şi au văzut câtă deosebire e între vrednicia creştinilor şi ruşinea păgânilor.

Într'adevăr aceia, cărora la ei li s'a încredinţat grija celor sfinte, se închină mai mult decât la demoni şi la idolii lor, la împăraţi, şi de teama acestora şed şi lângă statuile lor, aşa că acei demoni vicleni tot împăraţilor au să mulţumească pentru cinstea ce li se face.

Căci îndată ce se întâmplă să se aleagă un împărat, care nu are aceiaşi credinţă cu ei (preoţii păgâni), dacă intră cineva în capiştile idolilor, va vedea întinse pe ziduri ici şi colo

pânze de păianjen, iar statuia atât de acoperită de praf, că nu i se mai vede nici nasul, nici ochiul, nici altă parte a chipului; iar din altare, în cea mai mare parte năruite, nu mai stau în picioare decât rămăşiţele, şi dealtfel şi acestea împresurate de o iarbă aşa de deasă, încât cine nu ştie că sunt altare, crede că vede nişîe grămezi de băligar.

Aşa se face că odinioară li se îngăduia să fure tot ce vroiau, şi sub cuvânt că slujesc idolilor, să facă pe, placul pântecelui; dar acum dece se mai năcăjesc? Căci stând lângă ei şi ostenindu-se, nu mai au nădejde nici de cea mai mică răsplată, idolii nefiind altceva decât lemne şi pietre; dar ceea ce-i mai momeşte să se prefacă a-i sluji, nu e decât cinstea pe care le-o fac împăraţii; dar şi aceea piere, când împăraţii sunt cuminţi şi se închină Fiului lui Dumnezeu.

8. Dar la noi nu aşa stau lucrurile, ci tocmai dimpotrivă. Când se sue pe tron un împărat care are aceeaşi credinţă ca noi, creştinismul merge mai slab; căci nu prin cinstea din partea oamenilor se ridică acesta; când însă ajunge împărat un necredincios, duşman nouă şi urgisindu-ne prin tot felul de rele, atunci înfloreşte şi străluceşte creştinismul, atunci e timpul răsplăţii şi al trofeelor, atunci e prilej de cununi, de a fi vestit în faţa lumii, de a-şi arăta vrednicia.

Iar dacă ne întâmpină cineva spunând că şi acum mai sunt cetăţi cari în sminteala lor faţă de idoli le aduc aceiaşi închinăciune, mai întâi va număra numai puţine de felul acesta, şi apoi nici în felul ăsta nu va putea să dea de ruşine spusele mele. Căci spusa mea rămâne în picioare, şi în loc de împărat, ei (aceia cari făceau întâmpinarea), au pe dregătorii oraşelor, cari aduc idolilor, o deopotrivă închinăciune.

Dar pricinile acestei închinăciuni sunt ziafeturile şi ospeţele, atât ziua cât şi noaptea, cântecul de flaute, de tobe, voia de a vorbi fără sfială cuvinte ruşinoase, de a făptui lucruri şi mai ruşinoase, de a se îndopa cu mâncări până plesnesc de beţie, de a-şi face de cap, şi de a se tăvăli în cea mai ruşinoasă sminteală; această risipă sfruntată mai ţine şi cocoleşte rătăcirea (erezia) care altfel era pe ducă.

Intr'adevăr cei mai bogaţi, luând pe lângă dânşii drept linge-talere pe acei ce pier de foame, îi hrănesc ca pe nişte câni ce stau în preajma mesei le umflă burţile neruşinate cu rămăşiţele ospeţelor blestemate, şi fac cu ei ce vor.

Ci noi cari urâm fărădelegea şi nesocotinţa voastră, noi nu dăm de mâncare la ceice rabdă de foame din pricina lenei, ci îi sfătuim să muncească spre a agonisi astfel pâinea de toate zilele şi pentru sine, şi pentru alţii; şi încuviinţăm ca schilozii să capete doar hrana trebuincioasă, dela acei cari le-o pot da.

Dela noi sunt alungate chefurile şi beţiile şi toate celelalte sminteli şi neruşinare, iar în locul lor au fost primite „toate cele vrednice de cinste, curate, drepte, vrednice de laudă, tot ce e virtute, tot ce e spre laudă".

Apoi, Vavila a arătat, că ceeace spun ei spre fala filosofilor lor (păgâni), nu e decât slavă deşartă, cutezanţă şi faptă de suflet copilăresc. Căci el n'a luat un butoi şi s'a închis în el, nici n'a colindat târgul îmbrăcat cu vestminte zdrenţuite, fiindcă aceste lucruri, deşi par'că cer

multă muncă şi amărăciune, dar nu sunt vrednice de laudă. Ci este şi aceasta una din şireteniile diavolului, ca să facă pe aceia ce-i slujesc lui, să se apuce de astfel de munci cari să chinuiască pe cei înşelaţi de dânsul, şi să-i facă de râsul tuturor, deoarece munca, din care nu reese nici un câştig, e lipsită de orice laudă.

Intr'adevăr, sunt şi azi oameni pierduți, plini de nenumărate rele, cari fac isprăvi mai mari decât filosoful acela, unii înghit cue ascuțite, alții mănâncă încălțăminte, iar alții, după ce s'au sfătuit, au făcut lucruri cu mult mai rele decât acestea; şi cu mult mai minunate decât butoiul şi zdrențele aceluia; dar noi nu încuviințăm nici pe unii, nici pe alții, ci precum pe filosof, tot astfel şi pe toți ceilalți ce fac astfel de isprăvi grozave şi ciudate, îi plângem socotindu-i nenorociți.

Dar, îmi vei spune, i-a vorbit regelui cu mare curaj. Ia să vedem acel mare curaj, dacă nu cumva e mai deşert chiar decât acel ciudat butoi.

In ce a stat acel curaj ? Când Macedoneanul pornea împotriva Perşilor, şi stând în fața lui i-a dat voe să spună dacă are nevoe de ceva, a răspuns Diogene: „De nimic, doar să nu-mi facă regele umbră” căci atunci filosoful se sorea.

Nu intrați în pământ de ruşine ? Nu vă acoperiți ? Nu plecați de aci să vă îngropați în pământ, voi care aveți o aşa de înaltă părere, despre lucrurile de care mai degrabă ar trebui să vă fie ruşine ?

Cu cât ar fi fost mai bine, ca, îmbrăcat cu o mantie mai groasă, să-şi vadă de lucru şi să ceară regelui un lucru de folos, decât să stea să se sorească îmbrăcat în zdrențe, ca pruncii de țâță, pe cari doicile, dupăce i-au spălat şi i-au uns, îi pun la acel lucru, din pricina căruia filosoful şedea atunci cerând hatârul unei băbuțe nenorocite?

Dar poate e vrednică de mirare această vorbă nesfiită ? Ba nu e nimic mai cumplit ca ea.

Un om de ispravă trebue să-şi măsoare toate faptele sale după folosul obştesc, şi să îmbunătățească (să îndrepteze) viața altora; dar să ceară ca să nu-i facă umbră?!

Ce oraş, ce casă, ce bărbat sau ce femee s'au mântuit prin astfel de vorbe?

Spune-mi folosul unui astfel de chip de a vorbi ; căci noi arătăm folosul ce a ieşit din acel curaj al mucenicului, şi îl vom desluşi şi mai bine, mergând mai departe cu povestea.

9. Intr'acestea mucenicul a pedepsit pe acel batjocoritor pe cât îi era îngăduit unui preot, a înfrânat îngâmfarea domnitorilor, a venit în ajutor legilor lui Dumnezeu călcate, a cerut pedeapsa pentru tânărul ucis, o pedeapsă mai grea decât oricare alta pentru ceice au minte.

Vă aduceți aminte, de bună seamă, cum se înfierbânta fiecare ascultător, când vorbeau de omor şi cum dorea să pună mâna pe ucigaş, sau să se ivească de undeva un răzbunător al omorului.

Acest lucru la făcut acel bărbat fericit, şi i-a dat pedeapsa cuvenită, care putea să-l întoarcă la calea cea bună, dacă nu era cu totul nesimțitor, nu cerându-i împăratului să se dea la o parte din soarele ce-l încălzea, ci alungând ca pe un câine sau pe un rob nevrednic din curtea stăpânului, pe celce cu neruşinare năvălea în locul sfânt şi răsturna totul.

Vezi că nu lăudându-mă (în deşert), am dovedit prin Vavila, că minunile săvârşite de filosofii voştri sunt copilăreşti?

Decât, a fost cumpătat şi a dus o viață măsurată acel Sinopean, care nici măcar o căsătorie în regulă n-a făcut.

Dar spune şi cum şi în ce chip. Dar tu nu vei adaogă aceasta, ci mai degrabă eşti gata să-l lipseşti de lauda cumpătării, decât să spui dece fel era această cumpătare, căci atât era de plină de ruşine şi ocară.

Aş trece bucuros la nimicurile altora, la truda lor zadarnica şi la faptele lor ruşinoase; căci, rogu-vă, când şi unde a fost socotit ca ceva folositor să guşti sămânța omenească, cum făcea acel Stagirit ?

Ce folos să te împreuni cu mamele şi surorile, cum a hotărât prin lege, (Zenon), filosoful din fruntea şcoalei Stoice ?

Aş arăta că şi căpetenia Academiei, şi dascălul său, şi alții cari sunt socotiți mai vrednici de admirație, au fost şi mai desfrânați decât aceştia, aş destăinui nelegiuita lor dragoste de băeți, pe care ei o socot drept o parte cinstită din filosofia lor, desvăluind-o de acea vorbire înflorită, dacă nu s'ar lungi prea mult cuvântarea noastră, care merge spre altă țintă, şi dacă nu s'ar dovedi prin unul singur cât de curagioşi sunt ceilalți.

Dacă cel mai de seamă, care, atât după vorba lui nesfiită, cât şi din cumpătarea lui, se părea că urmăreşte o parte mai serioasă a filosofiei, s'a dat de gol că e atât de neruşinat, atât de nechibzuit şi neghiob, zicând că nu e nici un râu să te hrăneşti cu carne de om; ce rost mai are să vorbim împotriva celorlalți, de vreme ce acela care fiind pus în fruntea aşezământului strălucea înaintea celorlalți, s'a dovedit față de toți a fi aşa de vrednic de râs, de copilăros şi de smintit?

De aceia să ne întoarcem acolo de unde ne-am îndepărtat de firul cuvântării.

Astfel pe necredincioşi fericitul acela i-a dojenit, iar pe credincioşi i-a făcut şi mai cucernici; nu numai pe oamenii de rând, ci şi pe ostaşi, pe căpetenii, pe voevozi, arătând că împăratul cât şi cel mai de jos om în fața lui Hristos sunt nume goale, şi că cel încununat cu diademă nu stă mai presus, când e nevoe de îndreptare şi pedeapsă.

Pe lângă aceasta a înfrânat pe acei neruşinați cari spuneau că ale noastre nu-s altceva decât îngâmfare şi plăsmuire, dovedind curajul apostolilor prin fapte; învățându-ne că odinioară fără îndoială au fost asemenea bărbați, când arătarea minunilor le dădea lor o putere încă şi mai mare.

Şi mai e încă şi o a treia învăţătură nu fără însemnătate: cât priveşte pe cei chemaţi să fie preoţi şi să domnească, a smerit cugetul acestora şi l'a înălţat pe al acelora, arătând că preotul e mai cu adevărat căpetenie atât a celor de pe pământ cât-şi a celor din cer, decât acel ce se îmbracă în porfiră şi că preotul e dator să nu ştirbească această a sa putere, ci mai degfabă să se lapede de viaţă, decât de puterea pe care i-a hărăzit-o Dumnezeu de sus.

Căci acel ce moare astfel, chiar după moarte poate tuturor să le fie de folos, iar cel care părăseşte această rânduială, nu numai după moarte n'a folosit nimănui, dar chiar în timpul vieţii a vlăguit pe mulţi din cei puşi sub a ocârmuirea sa, făcându-se de râs şi ocară faţă de păgâni ; pe lângă aceasta plecând de aici, cu multă ruşine şi obidă va fi chemat la judecata lui Hristos de unde puterile mărete pentru aceasta îl vor duce în cuptorul (gehenei).

De aceea un înţelept (Ecclesiastul 4, 26) ne sfătueşte: „Sa nu iei chip împotriva prietenului tău". Şi dacă nu suntem la adăpost cu prefăcătoria, chiar când am vătămat pe un om, cu cât e vrednic de o mai mare pedeapsă cel care n'a sărit în ajutorul legiîi dumnezeeşti când a fost călcată ?

Odată cu acestea ne-a învăţat un lucru nu mai puţin bun ; că anume fiecare trebue să-şi facă datoria, chiar dacă de aici n'ar ieşi nici un folos pentru alţii.

Intr'adevăr nici Vavila nu s'a ales cu vreun folos din vorbirea lui nesfiită faţă de împărat ci el şi-a făcut datoria toată, nelesând nimic neîmplinit din ceeace era în puterea lui să facă.

Iar celce suferea de boală, prin sminteala lui a făcut nefolositoare priceperea vraciului, svârlind cu mare turbare leacul din rană. Şi ca şi cum nu i-ar fi fost de ajuns că a săvârşit un omor şi că a năvălit cu neruşinare în casa lui Dumnezeu, a mai adăogat o nelegiuire la alta, şi ca şi cum ar fi năzuit să întreacă pe cele dintâi prin cele de pe urmă, şi să întunece bolile dinainte prin mărimea celor următoare (căci aşa e nebunia diavolului, ca să facă în acelaş timp lucruri protivnice între sine), astfel a dat fiecărui omor ceva prin care unul să-l întreacă pe celalt.

Şi era într'adevăr uciderea dintâi mai vrednică de milă decât cea de a doua, însă a doua, adică uciderea sfântului Vavila, mai nelegiuită decât cea dintâi.

Căci sufletul care a gustat odată din păcat, şi totuşi e necuprins de mustrare de cuget, adaogă boalei multă creştere. Şi precum o scântee, căzând peste o năpraznică grămadă (de lemne) aprinde tot ce-i iese în cale, şi nu se opreşte aci, ci mistue îndată tot ce-a mai rămas, şi cu cât a cuprins mai multe lucruri în văpaia ei, cu atât capătă mai multă putere să prăpădească şi pe celelalte, iar mulţimea de lemne cuprinsă de flăcări ajung o primejdie pentru cele ce îndată vor cădea şi ele pradă focului, flacăra, prin cele cuprinse de foc, armându-se mereu împotriva celor ce au să se aprindă; aşa e şi firea păcatului: când cuprinde vreun cuget al sufletului, dacă nu e nimeni care să stingă răul, întinzându-se mai departe se face mai primejdioasă şi nimic nu o mai poate stăpâni; de aceea de obicei păcatele de pe urmă sunt mai grele decât cele dintâi, căci sufletul prin necontenita adăogare a celor de pe

urmă, se ridică la mai mare îngâmfare şi dispreț, prin care își iroseşte puterea sa şi hrăneşte vlaga păcatului.

Astfel au căzut în tot felul de păcate fără să bage de seamă mulți cari n'au stins flacăra dela început; astfel şi nefericitul acela (împăratul) la cele dintâi a adăogat pe urmă altele mai grele.

Căci dupăce pe tânărul acela îl dăduse pierzării, păşind dela omor la batjocorirea bisericii, şi apoi iarăşi mergând mai departe pe această cale, s'a apucat să silnicească pe preoți; şi punând pe sfânt în fiare şi băgându-l la închisoare, l'a pedepsit, aceasta ca o răsplată pentru binefacerea sfântului, pe care, în loc să-l slăvească, să-l încununeze şi să-l cinstească mai mult decât pe părinți, l'a silit să rabde lanțurile şi urgia lanțurilor.

10. Astfel, precum spuneam, dacă nimeni nu împiedecă păcatul în faşă de a merge mai departe, apoi nu mai poate fi înfrânat şi ținut pe loc; ca şi caii turbați, cari, dupăce au aruncat zăbala din gură, şi au svârlit de pe spate pe călăreți lăsându-i întinşi pe pământ, sunt primejdioşi pentru ceice le ies în cale, şi dacă nu-i împiedică nimeni, cad în prăpastie.

Deaceea duşmanul mântuirii noastre duce la sminteală astfel de suflete pentru ca, fiind părăsite şi neîngrijite de nimeni, să le ia să le piardă, şi să le împresure cu nenumărate rele. Căci cei ce suferă trupeşte, cât timp dau voe doctorilor să se apropie de ei, mai au o nădejde de scăpare; dar când, pierzându-şi mințile, dau cu picioarele şi muşcă pe acei ce vor să-i scape de boală, atunci: sunt bolnavi fără nădejde de îndreptare, nu atât din pricina felului boalei, decât fiindcă au fost părăsiți de aceia cari îi puteau scăpa de boală.

In această turbare a căzut şi acela de care vorbim, căci punând mâna pe vraciu, când acesta îi tăia rana, l'a alungat îndată, gonindu-l cât mai departe de casa lui. Şi aici puteai nu numai să auzi drama lui Irod, ci s'o vezi cu ochii jucată cu mai multe peripeții, fiindcă diavolul a adus iar în lume acel teatru cu mai multă pregătire şi alai, punând în loc de tetrarh (Irod), persoana împăratului şi în loc de un subiect, dându-ne două, cu mult mai ruşinoase (decât acela al tetrarhului); aşa că nu numai ca număr, dar chiar şi prin firea lucrurilor, tragedia era cu mult mai însemnată.

Căci aici nu se călcau legile căsătoriei ca acolo, şi acel viclean n'a împletit această poveste dintr'o împreunare neîngăduită de lege, ci din o pângărire mai nelegiuită decât moartea fiului, din o tiranie foarte crudă, şi din o nelegiuire, nu față de soție, ci față de însăşi sfințenia.

Fiind aşadar aruncat în închisoare fericitul acela, se bucura de lanțuri, dar suferea pentru acela care îl legase, căci nici tatăl, nici dascălul, unul când ajunge vestit din pricina răutății şi a nenorocirii fiului, celalalt din a şcolarului, nu se aleg cu o desfătare lipsită de mâhnire de pe urma acestei faime.

Din care pricină şi fericitul Pavel scria Corintienilor (2 Cor. 13, 17); „Ne rugăm să nu faceți nici un rău, nu ca să ieşim noi cu fața curată, ci pentruca voi să faceți ceeace-i bun, iar noi să ne alegem cu ponosul”.

Astfel pentru acest minunat bărbat, era mai dorită mântuirea ucenicului, decât răsplata închisorii; aşişderea dorea mai mult, ca ucenicul cuminţindu-se să-l lipsească pe el de laude; ba mai degrabă, ca acesta dela început să nu fi căzut în această răutate.

Căci sfinţii nu vor să-şi împletească cununi din răstriştile străinilor; şi dacă nu vor din ale străinilor, cu atât mai puţin din relele ce cad peste ai lor.

De aceia şi fericitul David după izbândă plângea şi lăcrăma, pentruca ea era împreunată cu nenorocirea fiului său; şi chiar când porneau căpeteniile oastei el le da multe sfaturi cum să cruţe pe tiran (Avesalom), iar pe acei ce doreau să-l ucidă, îi oprea prin aceste cuvinte (2 Regi 18, 5): „Cruţaţi pe fiul meu Avesalom", iar după ce l-a văzut răpus îl plângea, chemând pe nume pe duşman cu suspine şi lacrămi amare.

Iar dacă părintele trupesc îşi iubeşte atât de mult pe fiul său, cu atât mai mult cel duhovnicesc.

Cumcă părinţii întru duh ţin la urmaşii lor mai mult decât cei trupeşti, auzi pe Pavel zicând (2 Cor. 11, 29): „Cine e vătămat şi nu-s vătămat şi eu ? Cine e întărâtat şi eu nu ard?"

Dar aceasta ne arată doar deopotrivă iubire şi doar taţii dacă ar glăsui astfel; şi fie-ne îngăduit să spunem că ei merg până acolo (cu dragostea lor) ; dar acum e nevoe să dăm o dovadă mai mare.

De unde o vom lua? Tot dela aceleaşi măruntae, şi din cuvintele legiuitorului. Ce spune acesta? „Dacă le ierţi păcatul, iartă-li-l; dacă nu, şterge-mă din cartea în care m'ai scris" (Exod 32, 31 şi următoarele).

Nici un tată, care are putinţa să se înfrupteze din nenumărate bunuri, n'ar vrea să îndure pedeapsa cu feciorii lui; ci apostolul, ca unul ce a trăit întru har, arată, din pricina lui Hristos, o dragoste şi mai mare ca aceasta. Căci el nu voia să ispăşească pedeapsa împreună cu aceia, ci, pentru ca alţii să capete mântuirea, îşi dorea el singur pieirea cu aceste vorbe: „Doream să fiu anatemă dela Hristos pentru fraţii mei, pentru rudele mele după trup" (Rom. 9, 3).

De o aşa mare milă, de atâta dragoste erau însufleţiţi sfinţii!

De aceea era chinuit şi sufletul lui Vavila, văzând că pieirea împăratului mergea din ce în ce mai departe. Căci el făcea aceasta nu numai îndurerat din pricina templului, dar şi din dragoste pentru împărat, fiindcă acel ce batjocoreşte slujba sfântă, nu o poate întru nimic, vătăma, ci se încurcă pe sine în nenumărate rele.

11. Astfel tatăl acela de copiii săi iubitor, văzând că hulitorul în mânia lui merge spre prăpastie, căuta să-i domolească năvala lui sălbatică, încercând să-l tragă înapoi ca pe un cal fără frâu.

Dar nu s'a lăsat nefericitul acela, ci muşcând zăbala, împotrivindu-se, lăsându-se mânat de turbare şi sminteală, după ce zvârlise chibzuinţa dreptei judecăţi, s'a aruncat în genunea pitirii celei de pe urmă şi, scoţând pe sfânt din închisoare, a poruncit să fie adus în cătuşe, spre a fi ucis.

Dar ceeace se vedea acolo era tocmai dimpotrivă cu ceeace se întâmpla. Acela, deşi era încătuşat cu toate lanţurile, era totuşi deslegat, atât de lanţurile de fier, cât şi de altele mai grele, adică de griji şi de munci, şi de toate celelalte cari ne împresură în această viaţă trecătoare; dimpotrivă, cel care părea că e deslegat de cătuşele de fier şi oţel, era legat cu altele mult mai grele, înlănţuit fiind cu lanţurile păcatului.

Fericitul bărbat, fiind aproape de moarte, a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat cu lanţurile, învăţându-ne că, celece par de ocară, când se fac pentru Hristos, ajung să fie în cinste şi în strălucire, iar celce pătimeşte nu se alege din aceasta cu ruşinea, ci cu slava, şi în această parte luând pildă dela fericitul Pavel, care arăta în dreapta şi în stânga semnele de pe trup, cătuşele, lanţul, făcându-se şi mândru fiind de acelea pentru cari alţii se ruşinau.

Şi cumcă altora le era ruşine, ne-a dovedit prin acea apărare rostită în faţa lui Agripa. La vorbele aceluia: „Se pare că pe mine întru puţin mă faci creştin" (Fapt. 26, 28), Pavel a răspuns (tot acolo 29): „Aş dori ca lui Dumnezeu, şi întru puţin şi întru mult să te faci creştin şi tu şi toţi aceia câţi sunt de faţă, afară de lanţurile acestea", cuvinte pe cari nu le-ar fi adăogat dacă acest lucru nu ar fi părut multora ruşinos.

Căci sfinţii cari iubeau pe Domnul primeau cu mare tragere de inimă patimile, de pe urma cărora şi mai mult se înseninau. De aceea spune unul (Col. 1, 24): „Mă bucur intru pătimirile mele", iar Luca (Faptele 5, 41) spune acelaş lucru despre cealaltă ceată a apostolilor, cari, spune el, după multe bătăi cu biciul, plecau „veseli, fiindcă fuseseră socotiţi vrednici să rabde ocara in numele lui Hristos".

Deci ca să nu creadă vreunul dintre păgâni, că el rabdă patimile de nevoe şi mâhnire, a poruncit ca semnele pătimirii sale să fie îngropate la un loc cu trupul său, arătând că ele îi sunt scumpe şi dragi, fiindcă el pe deantregul atârna de harul lui Hristos. Şi chiar acum cătuşele stau la un loc cu cenuşa lui ca să aducă aminte tuturor căpeteniilor bisericilor, că chiar de-ar trebui să rabde lanţuri, omor şi orice altceva, să îndure totul cu voioşie şi cu multă desfătare, astfel ca să nu părăsim sau să facem câtuşi de puţin de ruşine libertatea încredinţată nouă.

Ci fericitul acela în atâta strălucire şi-a încheiat viaţa. Poate crede cineva că noi aci vom pune capăt cuvântării noastre; de vreme ce după sfârşitul vieţii nu mai e nici un prilej pentru virtute şi fapte, dupăcum nici luptătorilor (atleţilor), după ce-a trecut vremea întrecerilor, nu mai le e îngăduit să împletească cununi.

Dar păgânii aveau drept să creadă aşa, fiindcă ei închiseseră nădejdea lor în hotarele acestei vieţi; noi însă, pentru care moartea e începutul unei alte vieţi mai luminoase, suntem cu totul departe de a crede la fel cu ei, şi că avem drept să facem aşa, o voi dovedi în altă cuvântare; până atunci faptele mari ale lui Vavila pot să dovedească mult vorbele mele.

Fiindcă până la moarte s'a luptat pentru adevăr, şi până la sânge s'a împotrivit luptând împotriva păcatului, şi-a dat sufletul şi a sfârşit mai cu strălucire decât orice luptător;

după aceea pe el l-a avut cerul, iar trupul lui, menit pentru luptă, îl cuprinde pământul şi astfel zidirea şi-a împărțit pe luptător.

Decât, el putea şi să fie dus în alt loc, ca Enoh, sau luat pe sus ca Elie, el care a urmat pilda şi a unuia şi a celuilalt; însă Dumnezeul Acela îndurător, care ne-a hărăzit nenumărate prilejuri de mântuire, ne-a deschis nouă şi altora drumul ce ne poate chema la virtute, lăsând până atunci la noi moaştele sfinților.

Căci după puterea cuvântului, al doilea loc îl au la noi mormintele sfinților ca să îndemne să le urmeze pilda pe oamenii cari îi văd pe ei. Şi oricine stă lângă sicriul lor, îndată îi simte limpede înrâurirea. Căci priveliştea sicriului, năpădind sufletul, îl uimeşte şi-l trezeşte, şi îl face astfel să i se pară ca si cum celce zace îngropat ar fi de față şi s'ar ruga şi ar vedea. Iar cel cuprins de o astfel de simțire se întoarce plin de voioşie, şi schimbat cu alt om.

Şi cineva poate să vadă desluşit că închipuirea răposaților din locurile lor intră în sufletele celor vii, dacă se gândeşte cum aceia cari vin să se jelească, îndată ce s'au apropiat de morminte, îi chiamă îndată din tindă pe răposați, ca şi cum în locul urnei ar vedea stând în față lor pe ceice zac în ea.

Mulți alții iarăşi, cuprinşi de o nestăpânită durere, s'au sălăşluit pentru totdeauna lângă mormintele răposaților, lucru pe care nu l'ar fi făcut, dacă priveliştea acestui loc nu le-ar fi adus o mângăere. Dar ce vorbesc de loc şi de mormânt ? Adesea a fost de ajuns vederea unui veşmânt sau amintirea unui cuvânt, ca să trezească sufletul şi să deştepte aducerea aminte gata să se şteargă.

De aceea ne-a hărăzit Dumnezeu moaştele sfinților.

12. Şi cumcă eu nu în deşert şi spre fală vorbesc astfel, ci că asemenea lucruri au fost făcute spre folosul nostru, ne pot încredința minunile făcute zilnic de sfinții mucenici, cât şi numărul mare al celor ce se întorc dela ei, nu mai puțin ca şi isprăvile mari chiar după moarte ale acestui fericit bărbai. Care după ce a fost îngropat aşa dupăcum a cerut, şi dupăce a trecut mult timp dela îngropăciunea lui, că n'au rămas în mormânt decât țărâna şi oasele, a găsit cu cale unul din împărații de mai târziu ca să i se aducă oasele aici la Dafne; şi hotărârea aceasta a luat-o el pentrucă Dumnezeu i-a îndemnat sufletul la acel lucru.

Căci el văzând locul împresurat de tinerească necuviință, ca de o silnică stăpânire, aşa că era primejdie să fie cu totul părăsit de oamenii de treabă ce voiau să trăiască cinstit, cuprins de milă față de această vătămare, a trimes pe cineva să pue capăt batjocurii.

Căci Dumnezeu a făcut locul acela plăcut şi desfătător, atât prin belşugul şi felul apei, dar şi prin aşezarea pământului şi buna rânduială a vremii, nu numai ca să ne odihnim în el, ci ca să şi slăvim din pricina lui pe prea bunul Ziditor.

Ci duşmanul mântuirii noastre, care totdeauna se slujeşte tocmai dimpotrivă de darurile lui Dumnezeu, menind locul luat de sine în stăpânire cetelor de tineri stricați şi sălăşluirii demonilor,

i-a făcut de ocară numele prin o poveste, din pricina căreia farmecul acelui loc mărginaş a fost pus pe socoteala demonului.

Povestea e următoarea:

Era o fată, Dafne, fiica râului Ladon (poveştile acestea au obiceiul să ne înfăţişeze râuri cari fac copii, apoi să schimbe vlăstarele lor în lucruri neînsufleţite, şi să închipuiască alte multe ciudăţenii). Se spune că pe această fată foarte frumoasă a văzut-o odată Apolon, care, după obiceiul lui, s'a îndrăgostit de dânsa; luându-se după ea s'o prindă, fata a fugit şi s'a oprit în acest suburbiu.

Atunci Pământul, mama ei, a venit în ajutorul fiicei sale, ca să nu păţească vreo ruşine, şi, pe dată, deschizându-şi sânul a primit pe fecioară, şi în locul ei a făcut să iasă un copăcel cu acelaş nume ca ea; desfrânatul îndrăgostit, lipsit de iubirea lui, a îmbrăţişat pomul, şi a făcut ca atât acesta, cât şi locul să fie socotite ca ale lui. Se zice că în locul acesta stă el mereu, şi că-l pune mai presus de toate, ţinând la el mai mult ca la toate celelalte locuri de pe pământ. Se mai spune că regele de atunci a poruncit să se clădească un templu şi un altar, pentru ca zeul să se poată mângâia de patima lui nebună.

Aceasta e povestea, dar paguba izvorîtă din ea nu e doar o poveste. Căci dupăce tineri zvăpăiaţi au pângărit frumuseţea locului, trăind acolo cum am spus, în chefuri şi beţii, pentrucă răul să se întindă din ce, în ce mai mult în fiece zi, diavolul a născocit acest basm, şi a pus aci pe zeu, pentru ca basmul să le pregătească lor un mai mare pârjol de desfrâu şi nelegiuire.

Şi ca să curme aceste mari rele, împăratul a găsit foarte înţelepţeşte cu cale, să mute pe acel sfânt, spre a trimite un lecuitor celor bolnavi.

Căci dacă prin porunca şi puterea împăratului li s'ar fi oprit cetăţenilor de-a mai merge la suburbiu, porunca li s'ar fi părut tiranică, ba încă plină de cruzime şi sălbăticie; dacă pe de altă parte le-ar fi dat voe numai celor de treabă şi cuminţi, împiedicând să meargă acolo numai pe cei desfrânaţi şi necumpătaţî, porunca ar fi întâmpinat o mulţime de greutăţi, ceeace ar fi însemnat să se ivească în fiece zi gâlcevi, cercetându-se în parte felul de viaţă al fiecăruia.

Şi astfel a socotit că numai mutarea sfântului aici va aduce cel mai bun sfârşit acestor rele; căci el pricepea că mucenicul este în stare să înfrângă puterea demonului şi să îndrepteze desmăţarea tinerilor ; şi nu s'a înşelat în nădejdea lui.

Căci îndată ce vine cineva la Dafne şi din pragul suburbiei vede mucenicia, aşa se cuminţeşte, ca un tânăr la ospăţ când vede de faţă şi pe dascălul lui, care cu ochiul îi arată cum să bea fără să se facă de ruşine, cum să mănânce, cum să vorbească, să râdă, şi să se teamă, ca nu cumva trecând măsura să-şi facă de ruşine bunul lui nume; la o astfel de privelişte, umplându-se de cucernicie şi închipuindu-şi în mintea lui pe acel fericit, se duce numai decât la cosciug ; ajuns aci e cuprins de o mai mare teamă ; apoi îndată alungând dela sine toată nesocotinţa, pleacă uşor ca o pasăre.

Şi pe aceia pe care îi întâlneşte suindu-se din oraş, pe dată îi trimete din drum cu o astfel de smerenie la locul de odihnă din Dafne, doar că nu le strigă viersul acela: „ Tresăltați Domnului în tremur” (Psalm 2, 11), adăogând acea spusă apostolicească; „Fie că mâncați sau beți, sau faceți altceva, faceți totul spre slava Domnului” (I Cor. 10, 31).

Iar pe aceia cari se scoboară în oraş după desfătare (dacă se întâmplă ca, lepădând frâul, să se dea desfrânării şi să alunece în necumpătare şi desfătări nesocotite), pe aceştia, zic, primindu-i beți în hanul său, nu-i lasă să plece acasă pângăriți de patima beției, ci, însuflându-le temere, îi aduce la aceiaşi cumpătare, în care trăiau înainte de a se cufunda în beție. Şi ca o boare subțire de pretutindeni adie deasupra celor cari au fost în locaşul mucenicului; o boare care nu se simte, şi care nu e menită să crească trupul, ci pătrunde în suflet şi îl rânduește cu cuviință din toate părțile, curățând toată greutatea pământească, şi făcându-l mai uşor îl întremează dacă e îngreuiat şi gata să se poticnească.

13. Şi frumusețea acestui loc, Dafne, ademeneşte şi pe cei mai nepăsători, iar mucenicul stând ca şi într’un loc bun de pescuit, şi momind pe cei cari intră, îi ține pe loc, şi potrivindu-i de mai înainte, le dă drumul lăsându-i în o astfel de stare de suflet, încât după aceia se poartă cu iubita nu în chip batjocoritor, ci plini de luare aminte.

Pentrucă oamenii, unii din nepăsare, alții din pricina grijilor pământeşti, nu vor să se ducă la aceste locaşuri ale mucenicilor, Dumnezeu a orânduit ca ei să fie astfel prinşi în mreje şi să aibă parte de leacul şi îngrijirea sufletului.

Se întâmplă ca şi cum cineva, pe un bolnav care nu vrea să ia leacurile potrivite pentru el, îl înşeală dându-i leacul amestecat cu dulceață. Astfel, încetul cu încetul, aduşi iar la sănătate, au ajuns acolo, încât pentru mulți, nu dorința de desfătare, ci de a vedea pe sfânt, e prilej de a merge în acel suburbiu, ba, cei cari sunt mai de treabă, numai din pricina aceasta se duc acolo; cei cari sunt mai puțin, se duc şi din o pricină şi din cealaltă, iar cei cari sunt şi mai nedesăvârşiți decât aceştia se duc numai pentru desfătare ; dar când au ajuns acolo, mucenicul care i-a poftit şi i-a ospătat, înarmându-i cu cea mai bună za, nu-i lasă să sufere nici un rău; şi de aceea e de mirare ce se întâmplă acolo, ca adică un om desfrânat şi nepăsător se face cumpătat, adică iese sănătos din mijlocul nebuniei, ca şi unul care căzând într’un cuptor, n’ar păți nimic de pe urma focului. Căci în timp ce tinerețea, cutezanța obraznică, vinul, sațiul, năpădeşte cugetele mai năpraznic decât orice nepăsare, rouă trimeasă de fericitul sfânt, scoborându-se prin ochi până în suflet, domoleşte flacăra, stinge focul şi picură în suflet o mare smerenie.

Astfel a curmat acel sfânt domnia desfrâului. Dar cum a pus capăt puterii demonului?

Mai întâi a făcut nefolositoare şi neputincioasă faima vătămătoare de care se bucura acea poveste, apoi a alungat pe însuşi demonul. Şi mai înainte de a vă spune felul cum l-a alungat, vă rog să băgați de seamă, că el nu îndată ce a sosit, a alungat pe demon, ci lăsându-l să rămână, l-a făcut neputincios şi i-a astupat gura, făcându-l mai mut decât pietrele şi nu era mai uşor lucru să faci neputincios pe cel rămas, decât să-l alungi.

Şi acel care mai înainte înşela pe toţi oamenii, nu îndrăznea nici măcar să privească ţărâna sfântului; atât de mare e puterea sfinţilor, ale căror nici măcar umbre sau vestminte nu le pot ei răbda, cât aceştia sunt în viaţă, şi de ale căror sicrie, după ce au murit, demonii tremură.

Şi dacă cineva nu crede în faptele Apostolilor, să-şi lapede neruşinarea măcar după ce a văzut acest lucru. Căci acel ce mai înainte turbura toate cele ale păgânilor, fiind mustrat de sfânt ca de un stăpân, a pus capăt lătratului său şi n'a mai vorbit.

Şi la început se părea că demonul face aşa din pricină că nu i se mai aduc jertfe şi slujbă. Căci aşa e obiceiul demonilor: când oamenii îi slujesc cu grăsime de jertfă şi cu fum şi cu sânge, ei vin ca şi cânii lacomi şi sângeroşi, ca să lingă, iar când nimeni nu le aduce nimic de felul ăsta, ei pier de foame.

In timp ce se aduc jertfe, se sărbătoresc taine ruşinoase — căci tainele păgânilor nu-s nimic altceva decât iubiri ruşinoase, necinstiri de băieţi, preacurvii, stricări de case ; nu mai vorbesc de felul neghiob al măcelurilor, şi ospeţele mai nelegiuite decât omorurile; — în timp ce se sărbătoresc acestea, zic, demonii sunt de faţă, se bucură, chiar dacă ceice săvârşesc asemenea taine sunt nişte răifăcători, nişte şarlatani, nişte ciumaţi; şi nici nu-s altfel ceice le orânduesc.

Căci omul înţelept, smerit şi la locul lui, nu îngădue nici cheful, nici beţia, nici să spună o vorbă de ruşine, şi nici nu rabdă ca altul să spună aşa ceva.

Ci, dacă purta de grijă de virtutea oamenilor, şi lua seama cât de cât la fericirea credincioşilor săi, trebuia să nu urmărească nimic mai mult decât să-i facă să ducă o viaţă cât se poate de bună, păstrând moravuri curate, şi lăsându-se de acele ospeţe ruşinoase. Dar pentru că ei nu doresc nimic mai mult ca pieirea oamenilor, se bucură de aceste lucruri şi zic că sunt cinstiţi de pe urma aceea ce de obicei ne strică viaţa noastră şi ne smulg din rădăcini toate bunurile.

14. La început aşadar se părea că şi acest demon tace din această pricină ; dar, dupăcum s'a dovedit mai târziu, el era împiedicat de o puternică nevoe: căci ceea ce-l silea pe el să tacă, era teama, care, stând deasupra lui ca un frâu îl împiedica să se slujească împotriva oamenilor de obişnuita înşelătorie. De unde se vede acest lucru ? Ci nu faceţi zgomot; căci mă grăbesc să vă dovedesc acest lucru, după care dovadă nici acelor ce se gândesc să se poarte cu neruşinare, nu le va mai fi îngăduit să facă acest lucru nici faţă de acele vechi, nici faţă de puterea mucenicului, nici faţă de neputinţa demonilor.

Şi ca să dovedesc desluşit acest lucru, n'am nevoe de presupuneri ci vă voi aduce chiar mărturia demonului însuşi. Căci ei v'a făcut o rană de moarte, şi v'a ştirbit tot curajul. Ci voi sa nu vă mâniaţi pe el, căci nu de bunăvoe a lăsat în părăsire ale lui, ci a făcut aceasta silit fiind de o mai mare putere.

Dar cum şi în ce fel s'a făcut aceasta? Murind acel împărat care pusese aici pe mucenic, pe fratele lui care avea să-i urmeze la putere l'a adus în faţa tuturor, cel care mai înainte îl ridicase la această cinste ; şi acesta a primit domnia (a fost făcut Caesar - e vorba de Iulian) fără, diademă căci avea acelaş rang şi putere ca şi fratele său.

Dar acesta fiind şarlatan şi nelegiuit, mai întâi de ochii aceluia care îi dăduse domnia s'a prefăcut că e creştin; însă după ce a murit acela, aruncându-şi masca, cu fruntea neruşinată, a dat în vileagul tuturor acea credinţă rătăcită, pe care o ascunsese până atunci; apoi trimetea porunci în toate părţile ca să se ridice capiştile idolilor, să se înalţe altarele, să se dea demonilor vechea cinste, şi să le fie închinate o mulţime de venituri.

La el se strângeau din toate părţile lumii magi, scamatori, ghicitori, preoţi cerşetori de ai Cibelei, şi (acolo erau) dughenele farmecelor; puteai să vezi însuşi palatul împărătesc plin de oameni necinstiţi şi scăpaţi (de cine ştie unde).

Căci acei cari odinioară, piereau de foame, cari fuseseră prinşi că făceau nelegiuiri şi otrăveau lumea, scăpaţi din închisoare sau osândiţi la ocnă, cât şi alţii cari abia puteau să-şi câştige traiul prin meşteşuguri urâcioase, schimbaţi deodată în preoţi şi slujitori ai celor sfinte, erau la dânsul în mare cinste.

Iar împăratul, desbărându-se de căpitani şi voevozi, pe care-i nesocotea, colinda prin oraş şi pe uliţi, încunjurat de drăguţii lui şi de femeile pierdute pe cari le scosese din locaşurile de stricăciune unde trăiseră; şi calul împărătesc şi toţi pretorienii îl urmau de departe; pezevenghii şi pezevenghele cât şi întreaga ceată a sodomiştilor, făcând roată în jurul împăratului, se plimbau prin târg, aruncând în jurul lor cuvinte ruşinoase şi izbucnind în rânjete vrednice de oamenii ce se îndeletnicesc cu asemenea meserie. Ştiu că urmaşii noştri vor socoti de necrezut aceste lucruri din pricina nespusei lor ciudăţenii, căci nici un om de rând, din acei cari au dus o viaţă josnică şi ruşinoasă, n'ar primi să ducă în vileagul lumii un astfel de trai.

Dar nu mai am nevoe de nici o cuvântare faţă de acei rămaşi încă în viaţă cari au apucat acele vremuri ; căci ceice le-au văzut atunci fiind de faţă, acum le vor auzi din nou. De aceea pentru cele ce scriu am martori încă vii, ca să nu creadă cineva că eu mint fără nici o măsură povestind unor oameni neştiutori nişte vechi istorii.

Sunt destui tineri şi bătrâni cari au văzut cu ochii lor aceste lucruri, şi îi rog pe toţi, dacă voi înflori povestea punând ceva dela mine, să vină să mă dea de gol. Dar n'o să mă poată învinovăţi că am adăogat ceva, ci mai degrabă că am lăsat la o parte unele lucruri ; nici nu poţi să înfăţişezi cu cuvinte toată grozăvia, neruşinării. Iar urmaşilor cari n'ar vrea să creadă, le voi spune că acelui demon al vostru, Aftoditei, îi place să se slujească de asemenea slujitori. Deci nu e de mirare că nefericitului aceluia nu îi era ruşine de lucruri cu cari se făleau înşişi zeii cărora el socotea că trebue să li se închine.

Ce să mai povestim de ghicirile prin chemarea morţilor de pe lumea cealaltă, de omorurile de copii ? Acele jertfe pe cari oamenii au îndrăznit să le aducă înainte de venirea Hristos, dar cari au încetat după venirea Lui, el a încercat să le facă iar ; nu pe faţă, căci măcar că era împărat şi putea să facă tot ce-i plăcea, dar grozăvia şi nelegiuirea faptei a biruit chiar mărimea puterii lui ; şi cu toate acestea le-a încercat.

15. Şi cum spun, acest împărat, venind deseori la Dafne cu multe daruri, aducând multe jertfe şi făcând să curgă şiroae de sânge din înjunghierea dobitoacelor, stăruia amarnic pe lângă demon,

să-i ghicească ceva cu privire la ceeace avea el în minte. Şi procopsitul acela de demon,
Ce ştie al nisipului număr şi a mării măsură
Şi pricepe pe surd şi pe mut îl aude,
cum- spune (Cresus la Herodot I, 47) n'a vrut să-i spună pe faţă şi desluşit ca îi e gura astupată şi nu poate vorbi din pricina sfântului Vavila şi a învecinatei lui puteri, temându-se să nu se facă de râsul închinătorilor săi ; dar, voind să tăinuiască înfrângerea lui, a spus ca pricină a tăcerii lui, un lucru ce l-a făcut şi mai de râs decât tăcerea de până atunci; căci prin tăcere îşi arăta numai neputinţa lui; atunci însă pe lângă neputinţă şi-a dat pe faţă şi neruşinarea, încercând să tăinuiască lucruri ce nu se puteau tăinui.

Care era prilejul acelei tăceri? — „Locul acesta, Dafne, a zis demonul, e plin de leşuri, şi de aceea nu poate oracolul să răspundă".

Dar cu cât ar fi fost mai bine, nenorocitule, să mărturiseşti puterea mucenicului, decât să aduci în chip sfruntat un astfel de pretext? Aşa a răspuns demonul, iar împăratul smintit, ca şi cum ar fi jucat pe scenă o piesă de teatru, s'a dus numai decât la Sfântul Vavila.

Ci, o voi nelegiuiţi şi răs-nelegiuiţi, dacă nu v'aţi înşela unul pe altul de bunăvoe şi nu v'aţi sluji de prefăcătorie pentru vătămarea altora, dece tu, fără să spui numele, pomeneşti leşurile fără deosebire, şi îndepărtezi numai pe sfânt, lăsând pe ceilalţi, ca şi cum ai fi auzit desluşit şi pe nume, că de el era vorba?

Căci după părerea demonului trebuia să desgropi toate mormintele din Dafne, şi să duci acea sperietoare cât mai departe de privirea zeilor. Dar, îmi vei răspunde, n'a vorbit de toţi morţii. Atunci dece n'ai spus aceasta limpede şi lămurit? Sau mai degrabă ţi-a lăsat această ghicitoare ţie care jucai comedia rătăcirii? Eu, spune demonul, zic morţii, ca să nu mă dau bătut pe faţă; şi apoi mi-e teamă să pomenesc numele sfântului; tu pricepe ce vreau să spun, şi îndepărtează pe sfânt în locul (tuturor) celorlalţi, căci numai el ne-a închis gura.

Şi ştia că închinătorii lui sunt aşa de neghiobi, că n'o să poată să bage de seamă această înşelătorie pe faţă; dar chiar dacă erau toţi ieşiţi din minţi şi smintiţi, şi lui tot nu putea să-i scape cunoaşterea acestei înfrângeri; atât era doar de limpede şi săritoare în ochi. Căci dacă, cum spui tu, leşurile oamenilor sunt o pângărire şi o întinare, cu cât vor fi mai mult ale dobitoacelor?

Cu atât mai mult, fireşte, cu cât acest fel e mai prejos decât celalt; s'au desgropat lângă capişte multe leşuri de câni, de maimuţe, de măgari şi pe acestea trebuia mai degrabă să le îndepărtezi, afară numai dacă nu crezi cumva ca oamenii sunt mai prejos de maimuţe.

Unde sunt acum aceia cari batjocoresc acea frumoasă lucrare a lui Dumnezeu, făcută pentru slujba noastră, adică soarele, şi punându-l în socoteala demonului, spunând că el e soarele ? In timp ce în pământ zac nenumărate leşuri, soarele se răspândeşte pe tot pământul şi nicăeri nu-şi trage razele sau puterea lor îndărăt de teamă că se vor pângări; dar zeul vostru nu se fereşte şi nici nu urăşte o viaţă ruşinoasă, vrăjitorii sau omoruri, ci le iubeşte, le îmbrăţişează şi ţine la ele ; lui îi e scârbă numai de trupurile noastre deşi felul acesta

de răutate pare vrednic de cea mai aspră mustrare chiar celor ce-l săvârşesc; pe când trupul nemişcat şi mort nu e supus la nici o vină sau mustrare.

Dar aşa e rânduiala zeilor voştri, ca să le fie scârbă de cele de cari nu trebue să le fie, şi să cinstească şi să primească acelea ce sunt vrednice de cea mai mare ură şi scârbă. Ci un om de treabă nu se va lăsa îndepărtat dela un sfat bun sau dela o faptă cinstită de către un mort; ci dacă are suflet sănătos, chiar de ar locui, lângă morminte, va da dovadă de cumpătare şi dreptate şi de toată virtutea.

Orice meşteşugar va face fără poticneală celea ce privesc meşteşugul său, şi va fi gata faţă de muşterii lui, nu numai dacă ar şedea lângă morţi, ci chiar dacă ar fi nevoit să clădească chiar mormintele morţilor, şi tot astfel toţi dau mână de ajutor; atât zugravul cât şi pietrarul şi făurarul şi arămarul; numai singur Apolon dintre toţi spune că e împiedicat de morţi ca să prevadă viitorul.

Dar au fost şi la noi oameni, mari şi minunaţi, cari acum o mie şi patru sute de ani au prevestit ale noastre, şi proorocind n'au avut nevoe de niciunul din aceste lucruri, nu s'au plâns, n'au cerut să se dărâme mormintele morţilor, nici să se arunce leşurile, nici să se născocească un nou chip neruşinat de a necinsti mormintele; ci cu toate că unii din ei locuiau la un loc cu neamuri necredincioase, alţii în, mijlocul barbarilor, unde totul era pângărit şi întinat, prooroceau totul întru adevăr, iar pângăreala altora nu vătăma proorocile lor.

Cum se face aceasta? Pentrucă ei vorbeau mânaţi de harul dumnezeesc, iar demonul, lipsit de acea putere, nu putea să prezică nimic; şi ca să nu rămâe în încurcătură, se străduia să născocească lămuriri caraghioase şi de necrezut.

Dece, mă rog, nu spusese sau nu bâlbâise aşa ceva mai înainte ? Fiindcă atuncea putea să spună ca pricină, că n'avea închinători; luându-i-se acest prilej de desluşire, şi-a găsit scăparea legându-se de morţi, îngrijat de nenorocirea ce-l ameninţa ; căci nu vrea să calce bunăcuviinţa; dar voi l'aţi silit, pentrucă prin marea slujbă şi închinarea ce-i faceţi, i-aţi luat acest prilej de desvinovăţire, şi nu i-aţi mai îngăduit să se lege de lipsa de jertfe.

16. Auzind acestea actorul (Iulian împăratul) a poruncit să se îndepărteze sicriul, ca toată lumea să se încredinţeze că demonul e biruit. Căci dacă acesta ar fi spus: „Din pricina sfântului nu pot vorbi, dar nu clintiţi nimic, nu faceţi nici o larmă”, lucrul ar fi fost cunoscut numai de închinătorii lui, căci le-ar fi fost ruşine să povestească despre asta mai departe; ci el a rânduit lucrurile în aşa fel de parcă ar fi vrut să destăinuiască neputinţa sa tuturor, care, chiar de-ar fi vrut, nu mai puteau tăinui faptul.

Nici nu se mai putea continua prefăcătoria, pentrucă nici un alt leş, ci numai sfantul era mutat de aici, şi nu numai pe cei cari locuiau în oraş, în suburbiu sau la ţară, ci chiar pe cei a căror locuinţă era departe de tot, îi auzeau, întrebând, fiindcă nu vedeau sicriul la locul lui, dece demonul, fiind rugat de împărat să-i prezică, a răspuns că nu poate până ce nu va fi îndedepărtat cineva pe fericitul Vavila de acolo.

Dar, caraghiosule, puteai să găseşti o altă desvinovățire, născocind, cum taci de obiceiu, o mie şi una de răspunsuri ca să scapi din încurcătură; căci Lydianului (Cresus) i-ai răspuns zicând că „de va trece râul Halys, va dărâma o mare împărăție" şi după aceea l-ai arătat cum era pus pe rug ; iar la Salamina te-ai slujit de aceeaşi şiretenie, adăogând numai o mică vorbă; căci cuvintele:

„Prăpădi-vei copiii femeilor" erau asemănătoare cu cele spuse Lydianului, însă adaosul „Fie că-i vremea semănatului, fie ca e a culesului", e vrednic de mai mare râs, căci seamănă cu proorocirile şarlatanilor de răspântie ; dar nici asta nu ți-a plăcut. Puteai să-ți învălui vorbirea în cuvinte nedesluşite, şiretenie de cari te slujeşti de obiceiu. Dar atunci toți ar fi stăruit căutând deslegarea lucrului neînțeles. Puteai să te legi de stele; ceeace faci deseori fără să-ți fie ruşine, şi fără să roşeşti. Căci tu nu stai de vorbă cu oamenii cuminți, ci cu dobitoace, şi mai netoți decât dobitoace; nu erau doar dintre grecii deştepți, acei cari au auzit această prodrocie şi n'au ştiut să se ferească de înşelătoria ei. Sau au înțeles poate că e o minciună ? Atunci trebuia să-i spui adevărul numai preotului, şi el ar fi găsit mai bine ca tine un mijloc să tăinuiască înfrângerea.

Dar acuma, cine te-a învățat, nenorocitule, să te cufunzi într'o neruşinare aşa de învederată ? Sau poate că n'ai greşit cu nimica tu, ci împăratul şi-a jucat prost rolul, care auzind că e vorba de morți îndeobşte, s'a agățat numai de sfântul acela; el, împăratul te-a dat de gol, dând la iveală înşelătoria, dar nici el n'a făcut aceasta de bunăvoe, căci nu se poate ca tot el după ce te-a cinstit cu atâtea prinoase, apoi tot el să-şi bată joc de tine.

Ci puterea mucenicului pe toți deodată i-a întunecat, şi i-a făcut să nu vadă cele întâmplate, lăsând să se creadă că totul era îndreptat împotriva creştinilor, când de fapt râsul se întorcea nu împotriva celorce trebuiau să pățească ocara, ci împotriva celorce căutau s'o facă.

Tot astfel şi nebunilor li se pare totdeauna că lovesc pe cei din jurul lor, când ei lovesc pereții ocărând pe cei de față cu tot felul de vorbe şi vrute şi nevrute; dar prin faptele lor nu fac de ocară pe aceia, ci pe ei înşişi, după cum s'a întâmplat şi atunci.

Sicriul era purtat prin tot oraşul, iar mucenicul se întorcea ca un luptător în oraşul său, purtând a doua cunună, în oraşul în care fusese încununat şi mai înainte. Aşa că, dacă cineva, văzând faptele şi mai strălucite ale mucenicului după moartea sa, tot nu crede în înviere, apoi să-i fie ruşine de aici înainte.

Ca şi un vajnic luptător, el a grămădit plean peste plean, o ispravă mare peste una şi mai mare, o faptă minunată peste una şi mai minunată. Atunci se lupta numai cu împăratul; acum cu împăratul şi cu demonul; atunci a îndepărtat pe împărat din înconjurul sfânt, acum a gonit din tot Dafne pe ciuma aceea de diavol, neslujindu-se de brațul lui, ca mai înainte, ci luptând cu ajutorul nevăzutei sale puteri. Cât era viu acesta, ucigaşul nu i-a putut răbda curajul, iar acum după ce a murit nu-i poate răbda nici țărâna nici împăratul şi nici demonul care l-a ațâțat pe împărat la această faptă.

Şi că le-a insuflat o frică mai mare decât cea dintâi acestor doi, e o dovadă din aceea că împăratul l-a prins, l-a legat şi l-a ucis, pe când aceştia (din urmă) numai l-au mutat. Dece n'au poruncit nici acela ca să fie sicriul aruncat în mare, şi nici acesta n'a dorit-o ? Dece nu l-a

sfarmat sau l-a ars ? Dece n'a poruncit să fie dus în pustie într'un loc părăsit ? Căci dacă a mutat trupul sfântului fiindcă era un lucru pângărit şi întinat, şi i-a fost scârbă de el, nu frică, atunci n'ar fi trebuit să bage în oraş un lucru nelegiuit, ci să-l trimeată departe în munţi sau în păduri.

17. Dar nefericitul acela cunoştea tot aşa de bine ca şi Apolon puterea fericitului şi credinţa lui în Dumnezeu, şi s'a temut ca, nefăcând aceasta, să nu cheme asupră-şi fulgerul sau vreo altă boală. Şi despre puterea lui Hristos avea destule semne, căci ea se arătase atât în timpul împăraţilor cari au domnit înainte de el, cât şi sub aceia cari cârmuiau împărăţia împreună cu el.

Căci dintre împăraţii din vechime, cei cari au cutezat asemenea lucruri, după multe nenorociri de neîndurat, şi-au sfârşit viaţa în chip ruşinos şi ticălos ; ba unuia din ei — Maximin — i-au sărit luminile ochilor, cât era încă viu; unul a murit nebun, iar celalt tot în urma unei nenorociri asemănătoare. Iar din cei din vremea lui, unchiul din partea tatălui, deoarece a început să se poarte mai avan cu noi, îndrăznind să atingă vasele sfinte cu mânile lui blestemate, ba încă nemulţumindu-se numai cu atât, ci mergând cu batjocura şi mai departe — căci întorcând vasele, întinzându-le şi punându-le pe podea, s'a aşezat pe ele — deodată şi-a luat pedeapsa pentru nelegiuita lui şedere ; ruşinea lui vătămându-se, s'a umplut cu viermi, şi ca să se vadă că boala a fost trimeasă dela Dumnezeu, doftorii însărcinaţi cu lecuirea rănii, jertfind pasări străine grase, le puneau lângă bubă şi descântau chemând viermii afară; dar viermii n'au ieşit, ci mai amarnic se ţineau de mădularul beteag.

Şi astfel dupăce l-au mistuit în câteva zile, amarnic l-au prăpădit. Iar altul, însărcinat cu paza visteriei împărăteşti, deodată a plesnit în două, ispăşind şi el — se vede — pedeapsa pentru vreo nelegiuire asemănătoare. De astea şi altele la fel cugetând în mintea sa blestematul acela, (căci n'avem vreme să le pomenim pe toate) nu îndrăznea să meargă mai departe cu cutezanţa lui.

Şi cum că acestea nu le spun dela mine, se va vedea din celece a făcut mai târziu. Până atunci să urmăm firul povestirii. Ce s'a întâmplat după aceea?

Lucrul acesta e de mirare pentrucă arată nu numai puterea lui Dumnezeu, ci şi nespusa lui dragoste de oameni. Sfântul era în ocolul unde fusese pus şi înainte de a fi dus la Dafne; dar demonul viclean a băgat îndată de seamă că zadarnic a urzit el toate uneltirile sale, şi că nu cu un mort are el să ducă luptă, ci cu un om viu şi aprig, mai tare nu numai decât sine, ci decât toţi demonii. Căci rugându-L pe Dumnezeu ca să aprindă capiştea, a ars tot coperişul şi a mistuit idolul din cap până în tălpi, de n'a rămas din el decât praf şi cenuşă, lăsând numai pereţii în picioare. Şi dacă se duce acum cineva la locul acela, ar zice că ce s'a întâmplat n'a fost isprava focului, căci focul n'a fost fără o anume rânduială, şi nu pare a fi fost pricinuit de ceva neînsufleţit, ci capiştea cu atâta meşteşug şi rost a ars, de parcă ar fi fost o mână ce ducea focul de jur împrejur, arătând ce trebue să cruţe şi ce să mistue; şi nici nu seamănă cu cele bântuite de foc, ci cu o clădire cu pereţii întregi, care are nevoe numai de acoperiş.

Restul, cât şi stâlpii, atât ceice sprijineau acoperişul cât şi tinda, afară de unul care era la partea dindărăt a capiştei, sunt toţi în picioare. Şi acesta n'a fost lăsat să se frângă atunci fără rost, ci

prin o întâmplare pe care o vom spune îndată, îndată ce s'a întâmplat acest lucru, preotul demonului e luat îndată şi dus la judecată unde e silit să spună cine a pus focul. Deoarece el însă nu putea să spună, îl legară cu manile la spate, îl bătură cu nemiluita, îl spânzurară şi-l bătură pe coaste; dar tot nu aflară nimic. Şi se întâmplă ceva asemenea cu ce s'a întâmplat la Învierea lui Hristos. Atunci, zice (Mat. 27, 64), ostaşii au fost puşi de pază ca să nu fure cu viclenie trupul lui Iisus; dar sfârşitul lucrului a fost de aşa fel încât nici chiar celor sfruntaţi nu li se lăsă un prilej ca să mai tăgăduiască cu răutate credinţa în Înviere. Şi de data asta preotul a fost târât (la judecată) ca să mărturisească cum că faptul nu s'a întâmplat prin mânia dumnezeiască, ci prin ticăloşia omenească; dar cu toate că a fost canonit şi bătut, neavând pe cine să dea ca vinovat, a mărturisit că focul a fost trimes de Dumnezeu, ne mai lăsând nici un cuvânt de îndoială pentru neruşinaţii ce nu vreau să dea crezare lucrului.

Dar acum e vremea să spun povestirea pe care am amânat-o mai adineauri. Ce povestire anume ?

Mucenicul a speriat într'atâta pe împărat, că acesta n'a mers mai departe cu îndrăzneala lui. Căci dupăce a urgisit aşa de crunt pe acel preot pe care până atunci îl ţinuse în mare cinste, şi după ce din pricina coperişului aprins l-a sfâşiat ca o fiară sângeroasă, şi poate că nici n'ar fi răbdat să nu muşte din carnea lui, dacă lucrul nu s'ar fi părut tuturora prea nelegiuit, împăratul n'ar fi mutat iar în oraş, ca să fie în mai mare cinste, pe sfântul acela care astupase gura demonului ; dacă n'a făcut-o mai înainte, când demonul s'a dat bătut, apoi fără îndoială că după focul acela, împăratul ar fi prăpădit şi dărâmat totul, ar fi ars şi sicriul cu moaşte şi amândouă locaşurile mucenicului, atât pe cel din Dafne, cât şi pe cel din oraş, dacă teama n'ar fi biruit mânia, şi fricii n'ar fi răpus supărarea lui.

Cei mai mulţi oameni, când sunt mâniaţi sau supăraţi, dacă nu pot pune mâna pe celce le-a pricinuit suferinţa, îşi descarcă mânia asupra celor cari le ies în cale sau pe care-i bănuesc. Şi mucenicul nu era scutit de această bănuială; căci cum ce a ajuns în oraş, îndată a luat şi capiştea ftic. Dar, cum am spus, o patimă se războia cu alta; şi teama biruia mânia.

Căci gândeşte-te care putea fi starea sufletească a acelui om de ispravă ( Iulian împăratul, numit om de ispravă, în batae de joc) când s'a dus în suburbiu, când stetea şi se uita la locaşul mucenicului, şi la capiştea arsă, la idolul pierit, la prinoasele lui mistuite, şi la pomenirea despre dărnicia lui şi alaiul cel diavolesc, cu totul ştearsă. Şi dacă chiar la o asemenea privelişte nu l-ar fi năpădit nici mânia, nici supărarea, dar, oricum, n'ar fi suferit ruşinea şi cumplita batjocură, ci şi-ar fi repezit mâinile sale nelegiuite asupra locaşului mucenicului, dacă nu l-ar fi oprit simţământul de care am vorbit.

Căci ce se petrecea atunci, nu era un lucru neînsemnat, ci ştirbea toată credinţa păgânilor, şi le stingea toată bucuria, fiindcă întâmplarea aceea răspândise asupra lor un aşa des nor de tristeţe, ca şi cum deodată li s'ar fi dărâmat toate capiştele.

Şi ca o dovadă că vorbele mele sunt potrivite adevărului, vă voi înfăţişa chiar cuvintele bocetului şi cântecului de jale, pe care sofistul (E vorba de vestitul retor Libanius, fostul dascăl de elocintă al Sf. Ioan Gură de Aur)(cuvântătorul) oraşului, le-a spus pentru acest demon. Aşa e începutul plângerii: „Bărbaţi, ai căror ochi, ca şi ai mei au fost împăenjeniţi de ceaţă, de-aci încolo să nu-i mai zicem acestui oraş, nici mare, nici frumos”.

Apoi după ce a mai spus ceva despre povestea cu Dafne (nu e acum vremea să băgăm aci întreaga poveste, ca să nu întindem vorba mai mult decât se cuvine), a zis că regele Perşilor, care odinioară a cucerit cetatea, a cruțat capiştea; vorbele lui sunt chiar acestea: „Ducând oastea împotriva noastră, a socotit că e mai bine să fie păstrată capiştea, şi frumusețea icoanei ei a biruit mânia barbarului. Ci acum, o soare! o pământ! cine e şi de unde e acest duşman, care fără ostaşi înzăuați, şi fără prăştieri sau arcaşi, a mistuit toate cu o mică scântee ?"

Apoi dupăce a spus că demonul a fost biruit atunci când închinarea păgânească era mai înfloritoare din pricina multelor jertfe şi tainice slujbe, a adăogat: „Şi templul nostru n'a fost dărâmat de acel potop, ci în vreme senină a fost dărâmat, dupăce norul trecuse", numind potop şi vremuială, timpul împăratului trecut.

Apoi mergând ceva mai departe, tocmai de acest lucru se plânge mai amarnic, prin aceste cuvinte: „Şi astfel, atunci când erai nesocotit, iar altarele tale erau însetate după sânge, tu, Apolon, ai rămas păzitor al Dafnei; ba uneori, chiar ai răbdat să fii batjocorit şi despuiat de podoaba ta dinafară. Iar acuma, dupăce ți s'au jertfit atâția boi şi oi, dupăce ai primit pe piciorul tău închinăciunea cucernicei fețe a împăratului, dupăce ai văzut la față pe celce îl preziceai, dupăce ai fost văzut de acela, pe care îl prooroceseşi, dupăce ai fost scăpat de năpastea vecină, adică de mortul acela ce-ți făcea neajunsuri, ai pierit din mijlocul slujbei.

Cum ne vom mai putea făli în fața oamenilor, aducându-ne aminte de icoanele tale şi sfintele tale odoare?"

Ce spui jalnice cântăreț? Zi aşa: cât timp a fost batjocorit şi necinstit, demonul a rămas păzitor credincios al Dafnei; iar când i s'a dat înapoi cinstea şi închinăciunea, n'a putut să-şi păzească nici măcar capiştea, mai ales când ştia că dacă se va dărâma, va păți o mare ruşine ? Dar, sofistule, cine era acel mort, care-i făcea neajunsuri „zeului?" Ce vecinătate primejdioasă era aceea ? Acesta dând de virtuțile fericitului Vavila, şi neputând să treacă înnot peste ocară, a fugit de ea ascunzându-se fără multă vorbă, mărturisind prin aceasta că demonul era supărat şi urgisit de mucenic, dar nesuflând nici o vorbă, că demonul, vrând să tăinuiască ruşinea, s'a dat şi mai mult de gol, ci (sofistul nostru) a spus scurt şi cuprinzător : „fiind scăpat de o vecinătate rea".

Dece nu spui, iscusite flecar, cine era mortul acela şi dece făcea neajunsuri numai zeului tău, şi dece numai el a fost mutat de acolo ? Şi dece numeşti rea acea vecinătate ? Oare pentrucă dădea pe față înşelătoria demonului ? Dar asta nu era fapta unui om rău, nici a unui mort, ci a unui om viu, făptuitor, cinstit, îngrijitor şi chivernisitor, şi făcând toate pentru mântuirea voastră, dacă ați fi vrut.

Căci ca să nu vă mai fie îngăduit să vă amăgiți pe voi înşivă, spunând că el e mâniat şi că vă mustră pentrucă nu-i mai aduceți jertfe şi că de bunăvoie a plecat dojenindu-vă că nu-l mai slujiți, şi că de aceea s'a dus din locul acesta care întru atâta îi era mai drag decât toate, încât chiar când nu i se aducea închinare îi plăcea să rămână în el (chiar tu mi-ai luat înainte spunând aceasta); „şi chiar în acest timp în care împăratul îi jertfea mulți boi şi multe oi", ca să fie cu totul limpede că el a părăsit Dafne nevoit şi silit de o putere mai mare.

Vavila ar fi putut să-l alunge chiar dacă statuia rămânea pe loc; dar voi n'ați fi crezut, precum n'ați crezut nici când a fost împiedicat de către sfânt, iar voi tot continuați să-i slujiți. De aceea a îngăduit ca idolul să stea aici, şi l-a răpus atunci când bântuia mai tare flacăra necredinții, arătând că biruitorul trebue să birue pe protivnic, nu când acesta e smerit, ci când e trufaş şi semeț. Căci dece, când sfântul era dus la Dafne, n'a poruncit împăratului care îl ducea, să dărâme atunci capiştea şi să mute idolul, precum făcuse demonul când poruncise să fie mutat sicriul sfântului?

Pentrucă, de bună seamă, nu era întru nimic supărat de demon, şi n'avea nevoe de ajutor trupesc, ci şi atunci, şi acum l-a răpus fără mână omenească. Şi acea dintâi biruință nu ne-a arătat-o nouă, ci dupăce a închis gura demonului, şi-a văzut de treabă.

Aşa sunt sfinții: ei vor să săvârşească numai ceeace-i trebuincios pentru mântuirea oamenilor, şi nici nu aduc acest lucru la cunoştința oamenilor, decât dacă e mare nevoe (iar nevoia asta, o spun din nou, e grija de a mântui pe oameni); aşa s'a întâmplat şi atunci.

Numai dupăce blestemul rătăcirii a început să bântue din ce în ce mai departe, ni s'a destăinuit biruința, şi ni s'a destăinuit, nu de către biruitor, ci chiar de către cel biruit. In felul acesta mărturia nu putea fi pusă la îndoială, nici chiar de duşmani, de vreme ce sfântul, chiar când era silit de nevoe, pregeta să destăinuiască celea ce îl priveau pe dânsul; dar fiindcă nici aşa nu înceta rătăcirea, ci ei se încăpătinau să stărue în ea, şi cereau ajutorul demonului biruit, mai neghiobi fiind decât pietrele, şi închizând ochii în fața unui adevăr aşa de desluşit, atunci a fost nevoe să se dea foc idolului, ca prin această văpae, să se stingă cealaltă văpae a închinării la idoli.

19. Dece atunci învinovăţeşti pe demon când zici: „Ai fugit din mijlocul slujbei?" N'a fugit de bunăvoe, ci a fost alungat şi gonit fără voe şi silit, atunci când, ademenit fiind de miros şi de jertfă, dorea mai tare să rămână. Şi ca şi cum împăratul acela domnea ca să prăpădească toate dobitoacele pământului, aşa de fără cruțare jertfea la altare oi şi boi, mergând cu sminteala lui până acolo, că mulți din aceia cari şi acum mai trec încă drept filosofi la ei (la păgâni), îl numeau bucătar, negustor de carne, şi cu alte asemănătoare porecle; de bună seamă dela un asemenea îmbelşugat prasnic, dela aşa mireasmă, fum şi şiroaie de sânge n'ar fi fugit de bunăvoe demonul, care, precum spuneai şi tu, chiar în lipsa de aceste lucruri, rămânea aci din pricina dragostei lui nebune pentru fata aceea. Dar aci, oprind puțin firul cuvântării noastre, să auzim iarăşi tânguirile sofistului, care lăsând pe Apolon, se plânge lui Joe prin aceste cuvinte: „O Joe, ce loc de odihnă s'a smuls cugetului nostru obidit, cât e de lipsită de viată Dafne! Cât e de pustiu templul, pe care firea însăşi îl făcuse ca un liman în port (ca un vad în vad), şi unul şi celalalt nebântuite de valuri, dar cel de al doilea aducând mai multă tihnă. Cine n'ar fi scăpat de boală acolo? Cine n'ar fi scăpat de teamă? Cine ar mai fi dorit Insulele Fericiților?" — "Ce loc de odihnă am pierdut!" Nelegiuitule ? Cum e mai ferit de gălăgie templul, şi e un vad nebântuit de valuri, când acolo sunt flaute, tobe, chefuri, ospețe şi beții ? "Cine n'ar fi scăpat acolo de boală?" zice.

Ba mai bine întreabă, cine dintre cei ce-ți slujesc ție nu s'au molipsit acolo de boală şi încă de boala cea mai grea din toate, chiar dacă mai înainte era sănătos? Căci cine se închină demonului şi aude povestea Dafnei, văzând că nebunia demonului e atât de mare că chiar dupăce iubita i-a fost înghițită (de pământ), el tot mai stă acolo lângă copacul din locul acela, de o cât de mare pară a nebuniei va fi cuprins? In cât de mare turburare, boală,

furtună şi frământare va cădea? La asta îi zici aşadar tihnă a sufletului şi liman ferit de valuri? La aşa ceva îi spui uşurare a boalei? Şi ce-i de mirare ca pui alături unele de altele lucruri cu totul protivnice?

Căci cei cuprinşi de sminteală nu judecă despre lucruri aşa cum sunt ele într'adevăr, ci socoteala lor e tocmai dimpotrivă eu ceeace e aevea. „Jocurile olimpice nu-s prea departe" - căci iar mă întorc la bocet ca să arăt ce lovitură au primit atunci toți păgânii ce locuiau oraşul şi să arăt desluşit că împăratul n'ar fi răbdat nepăsător acest lucru, ci şi-ar fi vărsat tot necazul pe moaştele sfântului, dacă nu l'ar fi oprit o teamă mai puternică decât mânia lui.

Ce zice aşa dar sofistul: „Jocurile Olimpice nu-s prea departe; sărbătoarea va aduna oraşele cari vor veni aducând boi să-i jertfească lui Apolon. Ce vom face? Unde ne vom ascunde? Ce zeu ne va deschide pământul (să ne înghită) ? Ce crainic, ce surlă nu va smulge lacrămile noastre ? Cine va vesti sărbătoarea Olimpică, ce ne va trezi jalea nenorocirii de curând întâmplată? „Dă-mi arcul de corn" zice tragedia (Euripide: Oreste v. 262). Ci eu fac şi o mică proorocire ca prin ea să-l prind pe făptuitor, iar cu ele (săgețile) să-l săgetez.

Oh, îndrăzneală blestemată! O suflet prihănit! Oh, mână cutezătoare!

Acesta e un alt Tityos (numele unui uriaş din legendele greceşti), sau un alt Idas (fiu al lui Neptun, zeu al mărilor), fratele lui Linceu (un arcaş vestit. El era renumit pentru puterea lui de a pătrunde cu vederea oriunde); nu atât de mare ca acela, nici aşa de bun arcaş ca acesta, ci deprins să facă doar un lucru, adică să turbeze împotriva zeilor.

Applon, tu ai pedepsit cu moartea pe fiii lui Aloeu, ce unelteau împotriva zeilor; iar înaintea acestuia, care de departe aducea foc (să aprindă templul), n'a ieşit săgeata care să sboare în inima lui. Oh, dreaptă vicleană! O foc hapsân! Unde a căzut întâi? De, unde a început năpastea? Oare începând dela coperiş a pucces la celelalte, la acel cap, la față, la scut, la diademă, la mantia lungă până'n pământ ?

Hefestos, vistiernicul locului, n'a amenințat focul ce bântuia, dator fiind să-i dea acest ajutor zeului pentru înştiințarea pe care i-a dat-o (când Apolon i-a spus lui Vulcan că Afrodita îl înşeală cu Ares) odinioară. Dar nici Joe, cârmuitorul ploilor, n'a trimes ploaia să stingă flacăra, el care a stins rugul regelui Lidienilor (Cresus), când acesta era în primejdie. Ce i-a spus mai întâi (zeului Apolon) ;celce a pornit cu război împotriva lui? De unde a căpătat îndrăzneala asta? Cum şi-a păstrat avântul, şi cum nu şi-a schimbat hotărârea, smerindu-se în fața frumuseții zeului ?

Până unde vei merge în orbirea ta, nefericitule şi nenorocitule, spunând că asta e faptă de mână omenească, luptându-te cu tine însuți şi contrazicându-te, ca oamenii țicniți? Căci dacă pe regele Perşilor, care veneaa în fruntea unei oaste aşa de mari, care cucerise oraşul, şi arsese toate celelalte temple, şi stetea cu facla în mână, gata să dea foc templului, demonul l-a schimbat — căci asta spuneai la începutul bocetului tău: „Pe regele Perşilor, pe un străbun al aceluia care se războeşte acum cu noi dupăce cuprinsese cetatea prin trădare şi-i dase foc, şi era pe cale să facă acelaş lucru şi cu Dafne, zeul l-a schimbat, făcându-l să arunce

facla şi să se închine lui Apolon; atât de mult s'a muiat şi s'a smerit la vederea acestuia";—acel demon, zic, care a putut atunci să birue mânia barbară şi o oaste aşa de mare, cum spuneai tu, şi să scape de o aşa de mare primejdie, care, după cum adăogi tu, a pedepsit cu moarte pe Aloizii cari unelteau împotriva zeului; cum, rogu-te, acel care atunci a dat dovadă de atâta putere, de data asta n'a făcut aşa ceva ?

Dacă nu de alta, dar cel puțin, trebuia să se îndure de preotul canonit pe nedrept, scoțând la iveală pe făptuitor. Şi dacă în timpul focului acesta a scăpat, cel puțin atunci când nefericitul acesta de preot, sta spânzurat şi i se frământau coastele cu munci, fiindcă, poruncindu-i-se să spună cine-i vinovat de blestemăția aceasta, el nu avea pe cine să pârască, zeul trebuia să-i vină în ajutor şi să scoată la iveală pe făptaş, sau cel puțin să-l pârască, dacă nu putea să-l dea la iveală.

Acum însă el, nerecunoscătorul, nu ține seamă de slujitorul său, deşi-l vede căsnit pe nedrept, şi nesocoteşte pe împărat, care după atâtea jertfe nu se alege decât cu batjocura. Căci toți râdeau de acesta ca de un smintit sau de un nebun, când îl vedeau cum îşi varsă necazul pe nenorocitul acela. Dar cum se face că acel ce prorocea venirea împăratului care atunci se afla încă departe (căci şi asta ai spus-o mai sus în bocetul Iau) (Sfântul Ioan are aci în vedere tot pe Libaniu, fostul său profesor, autor al vestitului discurs despre localitatea Dafne, pe care-l critică atât de nemilos fostul elev), nu a văzut pe cel ce stă aproape şi îi dedea foc ?

Deşi spuneți că el e şi prooroc, iar voi puneți în socoteala fiecărei zi câte un meşteşug, ca şi la oameni, totuşi pe seama lui ați pus proorocitul; cu toate astea n'ai dori să-ți facă şi ție parte de un asemenea meşteşug (care la dânsul s'a dovedit neputincios). Cum nu şi-a cunoscut el propriile nenorociri, pe care şi un om ar fi trebuit să le cunoască ? Sau poate dormea când s'a aprins focul? Dar nimeni nu e aşa de nesimțitor, încât să nu se scoale îndată când i se pune foc, şi să nu prindă pe celce-l pune.

Cu adevărat „Grecii sunt veşnic copii, şi nici un grec nu e bătrân" (Platon: Timeu, p. 22 B.). In loc să vă plângeți de propria voastră neghiobie, când totul vă strigă (în față) înşelătoria făcută de demoni, voi tot nu vă lăsați, ci dându-vă pe voi înşivă pierzării şi nesocotind mântuirea voastră, vă lăsați mânați ca nişte dobitoace, unde vor ei să vă ducă, pe voi cari stați aci plângând pierderea idolilor. Iar tu ceri arcul, şi întru nimic nu te deosebeşti de cel care vorbeşte astfel în tragedie.

Dar cum nu e aceasta o nebunie limpede şi învederată, să crezi că o să isprăveşti ceva cu aceste arme, cari nu i-au slujit la nimic acelui care le avea? Iar dacă tu îți închipui că ai o ştiință şi un meşteşug mai mare decât demonul, atunci n'ar trebui să-i slujeşti lui, dacă-i mai nepriceput ;şi mai neputincios, chiar în lucrurile în care spuneți că e mai tare? Şi dacă-i dai lui întâietatea, fie că-i vorba de meşteşugul de a săgeta, fie în cel de a prooroci, cum crezi tu că numai prin o parte a acestui meşteşug, vei putea săvârşi aceea ce n'a putut celce cunoaşte meşteşugul întreg?

20. Astea-s lucruri de râs, vorbe goale; el nici n'a avut darul proorocirii, şi, chiar dacă l-ar fi avut, n'ar fi putut să se slujească de el. Căci nu un om a săvârşit aşa ceva, ci puterea dumnezeiască; pricina o voi spune mai târziu.

Până atunci să vedem dece îl învinovăţeşte pe Hefestos prin aceste cuvinte că ar fi nerecunoscător: „Insă Hefestos, vistiernicul focului, n'a ameninţat focul ce bântuia, deşi ar fi trebuit să se arate îndatoritor faţă de zeu, din pricina înştiinţării pe care i-a dat-o odinioară". Ce îndatorire? Ce înştiinţare de odinioară? Dece tăinuieşti isprăvile mari ale zeilor tăi? Căci dacă ne-ai spune îndatorirea făcută, mi l-ai arăta pe Hefestos şi mai nerecunoscător. Dar ţi-e ruşine şi roşeşti; atunci să spunem noi fără înconjur povestea ta.

Ce îndatorire e aceea? Se povesteşte că odată Ares (zeul războiului) îndrăgostindu-se de Afrodita (zeiţa frumuseţii), s'a dus la ea, când a băgat de seamă că bărbatul ei, Hefestos (zeul focului, bărbat al Afroditei), de care el se temea, nu era acasă.

Apolon, văzându-i împreunaţi, a spus lui Hefestos de această preacurvie, aşa că bărbatul, întorcându-se acasă şi găsindu-i în pat, i-a legat pe amândoi în lanţuri, aşa cum se găseau atunci, şi apoi a chemat pe zei la această uricioasă privelişte pedepsindu-i în felul acesta pe cei doi îndrăgostiţi. Iată îndatorirea cu care era dator Hefestos şi aceasta e binefacerea pe care spune (Libaniu) că Hefestos a uitat să i-o întoarcă zeului, acum când avea prilejul. Dar Joe, prea bunul meu (sofist)? Căci şi pe acela îl învinovăţeşti de cruzime când spui: „Dar nici Joe, care are cârma ploilor, n'a trimes apă peste flacără, el care totuşi a stins rugul regelui Lydienilor, când acesta era în primejdie". Ci tocmai la vreme ne-ai adus aminte de Lidian, căci şi pe acela l-a amăgit acest demon, umflându-l cu zadarnice nădejdi şi băgându-l în neîndoielnică năpastă. Şi dacă Cirus n'ar fi fost milos, nu i-ar fi slujit Lidianului întru nimic Joe. Aşa că degeaba îl dojeneşti pe Joe că nu i-a ajutat fiului său, Apolon; căci el nu şi-a ajutat nici măcar sieşi, când a fost lovit de fulger, şi încă în cetatea unde era mai cinstit, adică în cetatea, lui Romulus.

Să auzim acum celelalte vorbe ale bocetului; căci numai aşa ne vom da seama de jalea ce a cuprins atunci sufletele lor. „Oameni, sufletul mă trage în spre chipul zeului, şi cugetul meu îmi zugrăveşte înaintea ochilor înfăţişarea lui, blândeţea boiului său, gingăşia pielii, (şi asta în piatră), brâul care-i strângea în jurul pieptului tunica lui de aur, astfel că unele părţi se aşezau, iar altele ieşeau înainte.

Ce mânie era aşa de aprigă, încât chipul lui să n'o potolească ? Căci semăna cu unul care cântă un cântec; ba unul spunea că chiar l'a auzit la amiazi cântând din liră. Fericite urechi! Cântecul acela era poate lauda pământului, căruia mi se pare că-i face o libaţiune dintr'un taler de aur, pentrucă, deschizându-se şi apoi închizându-se, a ascuns in sine pe fată". După aceea jeluind în câteva cuvinte focul zice: „Striga călătorul în timp ce văpaia izbucnea; se turbura iubita Dafne, prietena băştinaşă a zeului; loviturile în piepturi şi (ţipătul ascuţit, străbătând printr'un loc acoperit cu pomi, năprasnic şi cumplit s'a abătut până lângă oraş şi a trezit din somn, la această amarnică veste, ochiul domnitorului care atunci începea să guste somnul. Nebun a alergat cerând aripi lui Hernies; el se grăbia să cerceteze rădăcina răului, arzând pe dinăuntru nu mai puţin de cum ardea templul.

In vremea asta grinzi cad sau jos înflăcărate, mistuind pe ceice se apropiau, printre cei dintâi pe Apolon, care era aproape de acoperiş, apoi celelalte odoare, pe Muze şi chipurile de piatră ale întemeetorilor, pietrele strălucitoare, stâlpii cei frumoşi. Mulţimea dimprejur se jelea, neputând să sară în ajutor, cum se întâmplă acelor ce văd de pe ţărm cum se scufundă o corabie, şi faţă de care nu poţi face; altceva decât să te vaeţi.

De bună seamă au stârnit mare jale. Nimfele sărind din izvoarele lor, mare jale şi Joe ce şedea aproape, cum era şi firesc, văzând cum se prăpădeşte cinstea fiului său (Apolon); şi nu mai puţină jale a stârnit Caliope, din mijlocul oraşului, văzând pe cârmuitorul Muzelor vătămat de foc". După aceea spre sfârşit adaogă: „Fă-te acuma, Apolon, ca atunci când Hrises ţi-a cerut ajutorul (vezi cântul I din Iliada), fă-te mâniat şi asemenea nopţii, pentrucă atunci când noi îţi dedeam odăjdiile şi tot ce ţi se răpise, ni s'a luat ceeace noi cinsteam, ca şi unui mire care pleacă în timp ce i se împletesc cununile".

21. Acesta a fost bocetul, sau mai degrabă acestea sunt numai câteva părţi din bocet. Dar pe mine mă cuprinde mirarea, cum sofistul crede că face cinste zeului prin acele cuvinte care ar trebui să-l acopere de ruşine; nici mai mult nici mai puţin, înfăţişându-ni-l ca pe un tânăr desfrânat şi neruşinat, care cântă din liră la amiazi, spunându-ne că în cântec zeul vorbeşte de iubita lui şi fericind urechile ce aud acel cântec necuviincios.

Şi nu e deloc, de mirare când spune că unii din locuitorii din Dafne au plâns, şi că întâmplarea că a ars patronul oraşului împreună cu cei din jurul lor n'a stârnit altceva decât jale; dar spusa lui, că nici Joe, nici Caliope, nici numeroasa ceată de demoni, nici nimfele însăşi n'au avut nici o putere împotriva focului, ci s'au mulţumit să se vaete şi să se bocească, e cu totul vrednică de râs. Că au suferit o mare lovitură, s'a. dovedit îndeajuns din cele de mai sus; căci sofistul mărturiseşte limpede în mijlocul jelaniei sale că au fost loviţi în ce aveau mai scump.

De aceea împăratul n'ar fi răbdat în linişte aşa ceva, dacă n'ar fi fost împiedicat de o teamă şi o groază mai mare. Rămâne acum să mai vedem de ce Dumnezeu nu şi-a vărsat mânia sa pe împărat, ci pe demon, şi de ce focul n'a mistuit tot templul, ci s'a oprit dupăce a ars acoperişul şi idolul.

Căci nu la întâmplare şi fără rost s'au făcut acestea, ci totul s'a întâmplat prin îndurarea lui Dumnezeu faţă de cei rătăciţi. Căci cel ce ştie toate, înainte de a se întâmpla, ştia odată cu celelalte şi aceasta: anume dacă Dumnezeu ar fi repezit trăsnetul împotriva împăratului, cei ce erau de faţă şi ar fi văzut, s'ar fi îngrozit pentru o bucată de vreme, însă după trecerea a doi sau trei ani, pomenirea faptului s'ar fi şters, şi ar fi fost mulţi cari n'ar fi crezut în această minune.

Insă dacă templul lua foc, prin aceasta Dumnezeu, mai desluşit decât prin orice crainic, avea să vestească mânia Lui, nu numai celor de atunci, ci şi urmaşilor; aşa că, dacă unii ar fi avut de gând să se obrăznicească şi să tăinuiască lucrul, în felul acesta li se lua orice mijloc (de a putea face aceasta).

Oricui merge la Dafne, i se pare că focul ar fi avut loc, de curând, şi e cuprins de un fel de groază, îşi ridică ochii la cer şi laudă puterea acelui ce săvârşeşte astfel de minuni. Căci precum, când cineva, dupăce ar sparge peştera şi vizuina unei căpetenii de tâlhari, l-ar scoate pe acesta în lanţuri şi dupăce i-ar lua toate bogăţiile, ar lăsa locul drept adăpost pentru lighioane şi gaiţi, şi apoi oricine ar veni într'o astfel de ascunzătoare, îndată ar vedea locul, şi-ar zugrăvi în minte năvala şi jaful celui ce a locuit mai înainte acolo; tot aşa s'a întâmplat şi aici: oricine vede de departe stâlpii, şi după aceasta apropiindu-se trece pragul,

îşi zugrăveşte in minte blestemăția demonului, cât şi viclenia şi uneltirile lui ; şi după ce s'a minunat de puterea şi mânia lui Dumnezeu, pleacă.

Astfel, ceea, ce mai înainte a fost sălaşul rătăcirii şi hulii, acum e prilej de a cânta slava Domnului; atât de meşter e Dumnezeul nostru.

Şi minuni de felul acesta nu face acum pentru întâia dată, ci de mult şi din vremurile dinainte săvârşeşte. Dar nu e acum vremea să le pomenim pe toate ; totuşi voi povesti una la fel cu aceasta.

Iscându-se odinioară războі în Palestina între Iudei şi alt neam străin, duşmanii ieşind biruitori, au luat chivotul lui Dumnezeu, ca plean şi pradă şi l'au închinat ca prinos unui idol de-al lor, cu numele Dagon (1 Reg. 5).

Dar cum au dus chivotul înăuntru, chipul idolului s'a năruit şi cădea întins la pământ. Din această întâmplare ei n'au priceput puterea lui Dumnezeu, şi ridicând idolul l'au pus iar pe temelia lui; însă venind a doua zi în zori, au găsit idolul nu numai răsturnat, ci şi spart cu desăvârşire. Mâinile smulse din umeri, sărise în pragul capiştei împreună cu picioarele, iar trunchiul idolului smuls, a fost găsit şi el aruncat în altă parte.

Iar pământul Sodomiților, ca să asemănăm lucruri mici cu cele mari, a fost mistuit de foc cu locuitorii lui, şi a rămas sterp, pentruca nu numai oamenii din vremea aceea, ci şi toți ceice aveau să vină, de către însăşi acele locuri să fie îndemnați să ducă un trai mai neprihănit. Căci dacă pedeapsa ar fi ajuns numai pe oameni, nimeni n'ar mai fi crezut pe urmă în această întâmplare. Dar de aceea a căpătat locul acea vătămare, ce nu piere, şi aduce aminte fiecărui rând de oameni, că adecă e prin lege hotărât ca aşa să pață cei ce se poartă astfel, măcar că nu-şi capătă pedeapsa pe dată ; cum s'a întâmplat şi cu capiştea aceasta.

Iată au trecut douăzeci de ani de atunci şi n'a pierit nici o parte a clădirii cruțate de foc, ci părțile cari au scăpat de foc stau neclintite şi atât de trainice, că pot să mai dureze o sută sau două sute de ani, ba chiar mult mai mult. Şi ce-i de mirare e că nici un perete n'a căzut la pământ, despărțit de celălalt. Dintre stâlpii ce erau în partea dindărăt a capiştii, numai unul e frânt, şi nici acela nu s'a năruit, ci a rămas aplecat pe zid, mişcat de pe temelia sa, iar partea dela temelie şi până la frântură se sprijnă pe zid, iar dela frântură până la căpățînă stă aplecată pe spate, sprijinită pe partea de jos.

Deşi suflă vânturi puternice în acel loc şi se întâmplă cutremure şi pământul se clatină, rămăşițele lăsate de foc stau nemişcate, nefiind urnite din loc, şi doar că n'au gură să strige că ele au fost cruțate ca să slujească la îndreptarea urmaşilor.

22. Asta se poate zice că a fost pricina pentru care templul! n'a fost mistuit cu totul de foc, iar pricina pentru care împăratul n'a fost atins de trăsnet, de o vei căuta, o găseşti în altă parte, anume în bunătatea şi iubirea de o oameni a lui Hristos. De aceea a îndepărtat atunci focul dela capul împăratului şi l-a aruncat pe coperiş, pentruca el, învățând dela aceste nenorociri străine, să scape de pedeapsa menită lui, schimbându-se şi lepădându-se de rătăcirea lui.

Şi Hristos nu i-a dat numai atunci întâi şi numai acest semn al propriei Sale puteri, ci şi alte multele nu mai mici decât acesta. Căci şi unchiul lui, şi vistiernicul său aşa au sfârşit amândoi viața ; apoi foametea năpustindu-se pe-neaşteptate asupra cetății, şi împreună cu ea o secetă cum nu s'a mai văzut înainte, până n'a adus el jertfe izvoarelor, cât şi alte multe întâmplate atât în oaste cât şi în oraşe, ar fi putut să'i înduplece chiar un suflet de piatră, nu numai prin mulțimea lor, şi nu numai prin aceea că toate nelegiuirile se întâmplau toate odată, ca odinioară în vremea faraonului egiptean, ci şi prin aceea că aceste semne chiar prin ele înşile erau de aşa fel, că nu avea nevoe unul de altul ca să aducă pocăirea celor ce le vedeau, ci fiecare în parte era de ajuns prin el însuşi ca să o pricinuiască.

Şi ca să las la o parte celelalte, ce om, cât ar fi fost - el de nesimțitor, nu s'ar fi spăimântat de minunea întâmplată lângă temeliile vechiului templu al Ierusalimului ? Ce minune adică ? Văzând tiranul că credința în Hristos e răspândită în toată împărăția lui, şi că se întinde şi în țara Perşilor şi a altor barbari mai îndepărtați, şi că iarăşi se întinde mai înăuntrul acestora, şi că stăpâneşte, ca să zic aşa, tot pământul de sub soare, se frământa şi se necăjea în sufletul său, pregătind război împotriva bisericilor; dar nu ştia nefericitul că se zvârcoleşte împotriva țepuşei.

Aşa mai târziu se străduia să ridice capiştea din Ierusalim, pe care puterea lui Hristos o năruise din temelii, şi el, om păgân, se îngrijea de treburile Iudeilor, vrând să pună la încercare puterea lui Hristos; şi chemând câțiva Iudei, şi poruncindu-le să aducă jertfe (căci el spunea că străbunii lor erau deprinşi cu astfel de închinăciune), deoarece aceştia căutau să scape, spunând că nu le e îngăduit să facă aşa ceva înafara metropolei, după ce li s'a dărâmat templul, el le porunceşte să ia din vistieria împărătească bani, şi toate cele trebuincioase peniru clădit, şi să se ducă să înalțe templul şi să se întoarcă iar la vechiul obicei de a aduce jertfe.

Atunci neghiobii aceia, ce rătăcesc de când au ieşit din găoace şi cari au nevoe de învățătură până ce ajung la bătrânețe, au plecat ca să facă cele ce dorea împăratul. Şi de îndată ce au început a scoate pământul dela temelii, a țâşnit din temelii un foc năprasnic ce i-a mistuit pe toți.

Vestindu-i-se împăratului acestea, n'a cutezat să meargă cu îndrăzneala mai departe, fiindcă îl împiedeca teama; dar tot n'a voit să se lepede de diavoleasca rătăcire de care era stăpânit cu totul; însă pentru o bucată de vreme s'a astâmpărat. După trecere de câtva timp, s'a apucat iar de un lucru zadarnic, ne mai îndrăznind să înalțe capiştea, ci din altă parte începând să ne hărțuiască pe noi; căci pregeta să facă atunci război pe față împotriva noastră; mai întâi şi întâi fiindcă era încredințat că înzadar va încerca acest lucru, şi apoi ca să nu ne dea nouă prilejul să ne încununăm cu cununa muceniciei.

Căci pentru el era ceva nesuferit şi mai crunt decât orice nenorocire, ca un om adus în fata lui să rabde neclintit până la moarte pentru adevăr în mijlocul chinurilor; astfel îşi arătă el din suflet ura lui pentru noi. Căci ştia el, ştia bine, că dacă va îndrăzni acest lucru, toți îşi vor da sufletul pentru Hristos; dar cum era viclean şi cumplit, pe cei pedepsiți de către căpeteniile bisericei pentru anumite greşeli, şi scoşi din slujba lor (de episcopi), îi lăsa slobozi pe toți, dând în felul acesta celor mai netrebnici puterea, călcând pravilele

bisericii, şi stârnind zavistie între ai noştri, căci nădăjduia că pe urmă vor putea fi mai lesne răpuşi, mistuiți fiind astfel de războiul frățesc.

Unuia, cu numele Ştefan, care din pricina rătăcirii în credință, cât şi din pricina vieții destrăbălate fusese scos din episcopat, îi porunceşte să ia iarăşi tronul dăscălicesc; şi căuta pe cât îi era cu putință sa stingă numele Domnului, numindu-ne Galilei în loc de creştini, atât în poruncile sale scrise, cât îndemnând şi pe deregători să facă acelaş lucru.

Cu toate aceste semne, cari — cum am spus — se arătau fie prin foamete, fie prin secetă, el stăruia în aceeaşi neruşinare şi invârtoşare a inimii. Când se pregătea să pornească război împotriva Perşilor şi se cobora cu atâta îngâmfare ca şi cum avea să jefuiască tot neamul barbarilor, ne amenința cu nespuse amenințări, spunând că dupăce se va întoarce de acolo o să ne prăpădească de istov, şi că acest război e pentru el mai greu decât cel împotriva Perşilor, şi că dupăce va isprăvi cu acela mai micul, va trebui să se apuce de acest mai mare război (împotriva noastră). Aşa ne vesteau ceice făceau parte din sfatul lui. Fierbând de mânie împotriva noastră şi zilnic ridicându-se la mai mare nebunie, niciodată nu stăruia în aceeaşi părere, ci lepădându-se de părerea dintâi, iarăşi ne amenință cu prigoana. Ci vroind Dumnezeu să-l pedepsească şi să-i astâmpere fierberea lui, a făcut iarăşi această minune, trimițând foc asupra capiştei din Dafne.

23. Dar el nici aşa nu şi-a astâmpărat mânia, ci, fiind şi mai vârtos frământat de dorința de a ne pustii, n'a aşteptat nici măcar timpul pe care îl hotărâse în amenințarea lui, ci, când era să treacă Eufratul, îşi punea la încercare pe soldați, şi stricând prin linguşire pe câțiva din ei puțini la număr, n'a dat drumul din oaste la ceice erau împotriva lui (creştinilor, adică) temându-se că dacă îi va despărți (depărta) pe aceştia, să nu slăbească oastea lui împotriva Persului.

Cine ne va povesti cele ce s'au întâmplat după aceea, cu mult mai cumplite decât cele întâmplate în deşert şi pe mare şi în Egipt, când smintitul acela de Faraon era pedepsit, şi toți ai lui erau înnecați? Ca şi atunci, când, pentrucă Egipteanul n'a vrut să se plece în fața atâtor semne, nici n'a vrut să se pocăiască, la urmă Dumnezeu l'a înnecat cu toată oastea lui; tot astfel şi acum, deoarece Iulian, dupăce s'a împotrivit cu neruşinare la toate minunile lui Dumnezeu, nu s'a ales cu nici un câştig, ci a rămas neîndreptat, la urmă Dumnezeu l-a împresurat cu rele, pentru ca prin pieirea lui să se îndrepte ceilalți, dacă el nu vrea să se desmeticească în urma nenorocirilor altora.

Căci el, care dusese cu sine atâtea miriade de ostaşi, cum nu mai dusese cu sine nici un alt împărat înainte, şi nădăjduia că în goarnă şi fără osteneală va cuprinde toată Persia, s'a purtat aşa de ticălos şi de vrednic de milă, ca şi cum ar fi avut cu sine o oaste nu de bărbați, ci de femei sau de copii. Căci mai târziu din pricina nechibzuinții sale i-a vârât în o aşa de mare nevoe, că erau siliți să se hrănească cu carne de cal, încât unii piereau de foame, iar alții mistuiți de sete. Şi i-a închis în locuri aşa de strâmte, ca şi cum ar fi făcut război pentru Perşi, şi n'ar fi vrut să-i cucerească pe ei, ci să-i trădeze pe ai lui, şi doar că nu şi-a dat ostaşii legați în mâna duşmanului.

Dar toate nenorocirile întâmplate acolo nu le va putea povesti nici unul din acei cari le-a văzut cu ochii şi au fost părtaşi la ele; atât de mult întrec orice măsură. Şi ca să spun într'un cuvânt.

Dupăce el a căzut în chip ruşinos şi vrednic de milă — unii zic că el a căzut străpuns de o slugă a unui ostaş ce era mâniat de cele ce vedea; alţii spun că nu se ştie cine l-a ucis, ci că fiind străpuns el s'a rugat să fie îngropat în Cilicia, unde zace şi acuma — dupăce a căzut deci în chip aşa de ruşinos, ostaşii văzând că se află în cea mai mare primejdie, se duc şi se roagă de duşmani, şi dupăce au jurat că vor părăsi cetăţuia cea mai întărită, care era ca un zid nebiruit al ţării din partea noastră, având noroc să dea peste nişte barbari cu inima miloasă, aşa au fugit, şi s'au întors doar puţini din mulţi, dar frânţi trupeşte, ruşinaţi din pricina învoelii făcute, însă siliţi de jurământ să lase pe mâna duşmanului o bucată din ţara părintească.

Atunci puteai să vezi o privelişte mai vrednica de plâns decât orice robie; căci locuitorii acelui oraş au răbdat necazuri ca din partea unor duşmani, tocmai din partea acelora, dela cari se aşteptau să primească o mulţumire, pentrucă ei ca un meterez îi pusese la adăpost pe toţi (ostaşii), cei dinăuntru stând mereu pentru toţi în gura tuturor primejdiilor; iar acum drept răsplată), erau siliţi să treacă la o ţară străină, părăsindu-şi casele şi moşiile, smulşi dela averile lor strămoşeşti, şi răbdând toate acestea chiar dela ai lor.

Iată câştigul cu care ne-am ales de pe urma acestui procopsit de împărat. Şi acestea nu le-am spus fără rost, ci ca să răspundem acelora cari întrebau dece Dumnezeu n'a pedepsit chiar pe împărat.

Ci Dumnezeu deseori a voit să domolească năpustirea lui de mai târziu, şi să-l îndrepte prin pilda nenorocirilor străine; dar fiindcă acesta s'a împotrivit, Domnul l-a vârât în cele mai mari nenorociri; însă adevărata ispăşire a păcatelor a păstrat-o pentru acea mare zi, prin pedeapsa de faţă ridicând pe cei căzuţi şi aducându-i la o viaţă mai bună.

Căci aşa e răbdarea lui Dumnezeu: pe cei cari nu se slujesc de dânsa cum se cuvine, îi pedepseşte la urmă mai amarnic; si precum e folositoare celor pocăiţi, aşa ajunge să fie o pricină de mai mare pedeapsă pentru cei încăpăţânaţi şi cu inima împietrită. Şi dacă ar zice cineva: „Ce ? Oare Dumnezeu nu ştia dinainte că tiranul nu se va îndrepta niciodată?"

Acestuia îi vom răspunde, că Dumnezeu a ştiut, dar el niciodată din pricina acestei preştiinţi a răutăţii noastre nu încetează de a face ceea ce i se cade Lui; şi chiar dacă noi nu primim dojana Lui, El tot îşi arată dragostea Lui pentru noi.

Şi dacă ne vârâm noi înşine în rele mai mari, aceasta nu din voia Lui, care ne-a răbdat atâta vreme păcatele, nu ca să pierim, ci ca să dobândim mântuirea; ci s'a întâmplat prin vina noastră care ne-am bătut joc de nespusa Lui răbdare. Şi când nu vrem să ne folosim de multa Lui răbdare, atunci El o întoarce în folosul altora, arătând pretutindeni dragostea Lui de oameni, cât şi iscusinţa Lui; precum s'a întâmplat şi atunci.

Şi tiranul astfel şi-a sfârşit viaţa; semnele atât ale nebuniei lui, cât şi ale puterii fericitului Vavila, dăinuesc : templul şi locul cu moaştele, acela deşert, acesta păstrându-şi puterea lui de mai

înainte. Iar sicriul nu e dus înapoi ; Dumnezeu a rânduit şi aceasta, pentrucă să fie mai limpede pentru cei ce vin cunoaşterea faptelor sfântului.

Căci orice străin ce vine în acest loc şi caută pe mucenic, văzându-l că lipseşte, îndată întreabă de pricina acestui lucru, şi pleacă după ce a auzit toată povestea, alegându-se cu un folos mai mare decât înainte ; astfel fiind mucenicul de faţă în Dafne, şi iarăşi părăsind acel loc, aduce cel mai mare folos.

Atât de mare e puterea mucenicilor, şi cât sunt vii şi după ce au murit, şi când stau în anumite locuri, cât şi după ce le-a părăsit. Căci dela început şi până la sfârşit faptele lui au fost legate ca printr'un lanț. Uite-te numai: a apărat legile lui Dumnezeu călcate în picioare, a dat pedeapsa cuvenită pentru cel ucis, a arătat cât de mare deosebire e între slujba sfântă, preoție şi domnie, a topit toată îngâmfarea vieții mirene, a călcat în picioare închipuirea semeață a vieții lumeşti, a învățat pe împărați să nu-şi întindă puterea lor peste măsura pe care le-a arătat-o Dumnezeu şi pe slujitorii bisericii i-a învățat cum să se pue mai presus de această domnie.

Astfel de învățături şi alte multele le-a dat cât timp era încă în viață; iar după ce s'a mutat şi a plecat de aci, a vlăguit puterea demonului, a făcut de ruşine înşelătoria păgânilor, a dat de gol sporovăială proorocirilor (mincinoase), a sfărmat masca lui, a desvăluit tot meşteşugul lui actoricesc, silindu-l să amuțească pe celce părea că e mai mare peste acel meşteşug, şi isgonindu-l cu mare volnicie. Stau şi azi zidurile capiştei, vestind tuturor ruşinea pălită de demon, cât si batjocura şi slăbiciunea lui; iar pe de altă parte, cununile, biruința şi puterea mucenicului.

Atât de mare e virtutea sfinților, atât de nebiruită şi de temut şi pentru împărați, şi pentru demoni, ba chiar şi pentru căpetenia demonilor.